

ROBERT KLEMENTOWSKI
Uniwersytet Wrocławski
Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej
ORCID: [0000-0002-0354-8296](https://orcid.org/0000-0002-0354-8296)

ŚLUBOWANIE DUCHOWIEŃSTWA W WOJEWÓDZTWIE WROCŁAWSKIM NA WIERNOŚĆ POLSKIEJ RZECZPOSPOLITEJ LUDOWEJ I JEJ RZĄDOWI W KWIETNIU 1953 R. OCZAMI APARATU REPRESJI

THE PLEDGE OF ALLEGIANCE TO THE POLISH PEOPLE'S REPUBLIC AND ITS GOVERNMENT MADE IN APRIL 1953 BY THE CLERGY OF THE WROCLAW VOIVODESHIP IN THE EYES OF THE APPARATUS OF REPRESSION

ABSTRACT: The Decree of February 9, 1953 on appointments of clergy to church positions was a legal act crowning a broad array of actions aiming at subjugation of the Catholic Church to the communist authorities by forcing the clergy to make a pledge of allegiance to the state, and by gaining influence on filling church positions. This problem is presented through a reconstruction of the realization of the act of making the pledge – on the example of Lower Silesia and from the point of view of the political police. The pledge action was for the security apparatus not only another task within the scope of its responsibilities, but also an opportunity to build up its own position in the power structures of a totalitarian state. In the current study, lists of priests allowed and not allowed to make the pledge were reconstructed; the author describes the selection process of the clergy members, how did the involved priests react and – in the end – what meaning the whole operation had for the security apparatus. The conclusions are presented in the context of a stereotypical view that repressions against the Catholic Church were unusually harsh.

KEYWORDS: Catholic Church, security apparatus, the pledge of 1953, repressions, clergy

Cel pracy, literatura, źródła, metody

Opracowania poświęcone działalności organów bezpieczeństwa w Polsce po 1945 r. wiele miejsca poświęcały relacjom na linii państwo – Kościół, słusznie widząc w funkcjonowaniu służb specjalnych¹ istotne narzędzie polityki wyznaniowej komunistów. W zasadzie cały okres powojenny to zmagania rządzących z instytucją, która lepiej lub gorzej opierała się próbom marginalizowania swego znaczenia i wpływu na społeczeństwo. Wymiar wspólnotowy, silna struktura organizacyjna, spistość Kościoła, miejsce religii w świadomości i kulturze narodu polskiego powodowały, że droga do budowania społeczeństwa ateistycznego, w pełni podporządkowanego komunistom była rozciągnięta w czasie. Proces ten, ostatecznie zakończony fiaskiem, miał charakter ewolucji, a nie rewolucji, dlatego opisując relacje państwo – Kościół wskazuje się często na jego różne fazy. Ukoronowaniem działań komunistów w pierwszej powojennej dekadzie było bez wątpienia zmuszenie duchowieństwa do złożenia ślubowania wierności w 1953 r. i przygotowanie prawnych instrumentów, które umożliwią, jak się wydawało, przejście wpływu na obsadę stanowisk kościelnych².

Zanim jednak do tego doszło, podejmowano szereg działań mających na celu osłabienie wpływu duchownych na społeczeństwo i uzależnienie Kościoła od władzy administracyjnej³. Szczególne znaczenie w tym procesie miały działania na poziomie terenowym (powiatów/parafii), o ile bowiem nie liczone na możliwość współpracy z hierarchią, o tyle „kler dołowy” (stosując nomenklaturę władz) wydawał się łatwiejszym celem oddziaływania administracji i służb specjalnych⁴.

Celem artykułu jest odtworzenie aktywności aparatu bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku podczas realizacji dekretu z 9 II 1953 r. w odniesieniu do duchowieństwa na szczeblu parafialnym/powiatowym. Działania te są bowiem doskonałą ilustracją ewolucji miejsca aparatu bezpieczeństwa w strukturze władzy, jako

¹ Pod tym pojęciem (a także: policja polityczna, służby bezpieczeństwa, aparat bezpieczeństwa czy w końcu bezpieka) w artykule kryją się struktury Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Komitetu do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (potocznie: Urząd Bezpieczeństwa i Służba Bezpieczeństwa).

² Umożliwił to dekret z 9 II 1953 r. o obsadzaniu duchownych urzędów kościelnych, zob. Dz.U. 1953, nr 10, poz. 32.

³ Syntetyczny opis działań na poziomie przepisów prawa zob. Józef Krukowski, *Represyjność prawa polskiego w zastosowaniu do Kościoła katolickiego w latach 1944–1956*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 9 (1999), 2, s. 5–22.

⁴ Janusz Wrona, *Postawy adaptacyjne duchowieństwa wobec władzy w okresie PRL*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologicae”, 9 (2013), s. 46.

instytucji zarówno wykonującej zadania nakazane przez partię komunistyczną, jak i realizującej własne cele. Będzie to podstawa do zwrócenia uwagi na znaczenie wytworzonej przez służby dokumentacji dla współczesnych badań historycznych. W wielu przypadkach są one jedynym źródłem wiedzy o zdarzeniach z natury jednostkowych, istotnych jednak dla odtwarzania atmosfery tamtych czasów, motywacji ludzi podejmujących często dramatyczne decyzje.

W artykule odtworzymy wykazy duchownych dopuszczonych do ślubowania i z niego wykluczonych; poddamy analizie działania aparatu bezpieczeństwa związane z realizacją dekretu z 9 II 1953 r.; ocenimy, czym dla bezpieczeństwa w terenie była realizacja działań o tak szerokim, ogólnokrajowym zasięgu i w końcu zwrócimy uwagę na to, jaki obraz wyłania się z materiałów operacyjnych UB w kontekście utrwalonego wizerunku Kościoła jako ofiary wyjątkowych represji i prześladowań.

Literatura opisująca dzieje relacji państwo – Kościół, w tym kontekst uchwalenia i realizacji dekretu z 9 II 1953 r., jest ogromna, choć skupia się w głównej mierze na wydarzeniach dotyczących sytuacji episkopatu, prymasa Wyszyńskiego czy kurii biskupich⁵. W mniejszym stopniu podejmowane były wysiłki nad

⁵ Stanisław Antoni Bogaczewicz, *WUBP/WUdsBP we Wrocławiu w walce z Kościołem rzymskokatolickim i wolnością wyznania. Zarys zagadnienia*, [w:] *Urząd Bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku 1945–1956. Z badań nad organizacją i działalnością aparatu bezpieczeństwa*, red. Robert Klementowski, Krzysztof Szwaagrzyk, Wrocław 2012, s. 168–198; Piotr Chmielecki SCJ, *Sposoby walki z Kościołem w PRL w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku*, „Symposium”, 31 (2019), 1, s. 285–306; Antoni Dudek, Ryszard Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2003; Adam Dziurok, *Kruczoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim*, Katowice 2012; Krzysztof S. Gruczyński, *Biskup trudnych czasów: w 100 rocznicę urodzin biskupa Michała Klepacza*, „Łódzkie Studia Teologiczne”, 2 (1993), s. 27–38; Ryszard Gryz, *Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego w woj. Kieleckim (1945–1956)*, „Dzieje Najnowsze”, 30 (1998), 1, s. 165–171; Wojciech Guzewicz, Leszek Moszczyński, *Postawa księży katolickich wobec komunistów na Suwalszczyźnie w świetle dokumentów organów bezpieczeństwa (1945–1953)*, „Civitas et Lex”, 9 (2016), 1, s. 75–89; Andrzej Kopiczko, *Rządca diecezji warmińskiej ks. Wojciech Zink a władze partyjno-państwowe (1951–1953). Zarys problematyki*, „Studia Elbląskie”, 20 (2019), s. 109–126; Krzysztof Kowalczyk, *W walce o rząd dusz. Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956*, Szczecin 2003; Michał Krawczyk, *Działalność Urzędu do Spraw Wyznań w zakresie tworzenia i obsady stanowisk kościelnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie”, 97 (2013), s. 143–167; Dariusz Mazurkiewicz, *Wpływ państwa na obsadę stanowisk kościelnych w latach 1950–1972 na przykładzie działań administracji wyznaniowej w Zielonej Górze wobec kościoła gorzowskiego*, „Studia z prawa wyznaniowego”, 11 (2008), s. 255–278; Juliusz Sikorski, *Kościół rzymskokatolicki na ziemi lubuskiej w obliczu dekretu z dnia 9 lutego 1953 r.*, [w:] *Władze wobec kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1945–1956*, red. Edyta Wojcieszek, Poznań 2012, s. 73–82; Grzegorz Słodkowski, *Działania aparatu bezpieczeństwa w Starachowicach wobec Kościoła Rzymskokatolickiego w latach*

odtworzeniem zdarzeń na najniższych szczeblach administracji państwowej czy kościelnej i zaangażowania powiatowych struktur bezpieczeństwa. Zagadnienie to pojawia się, w sposób dość ogólny, głównie w opracowaniach powiatowych struktur Urzędów Bezpieczeństwa⁶. Dlatego też w pracy wykorzystano materiały operacyjne wojewódzkiego i powiatowych struktur aparatu bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku, zgromadzone w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej.

Przedmiotem naszej uwagi jest pragmatyka funkcjonowania aparatu bezpieczeństwa, co niesie ze sobą istotne konsekwencje metodologiczne. Po pierwsze związane są one z zakresem terytorialnym i faktem, iż granice państwowych jednostek administracyjnych (województwa, powiaty) nie pokrywały się z kościelnymi (diecezje, dekanaty). Odtwarzając punkt widzenia organów bezpieczeństwa, przyjęto ogląd wydarzeń z pozycji struktury organizacyjnej UB na danym terenie. Co się z tym wiąże – zrezygnowano z poszerzania bazy źródłowej⁷ na rzecz wprowadzenia do obiegu naukowego wewnętrznych dokumentów wytworzonych właśnie przez policję polityczną. Rdzeniem pozostaje jednostka, zachowana pod tytułem „Materiały dotyczące akcji ślubowań na wierność Państwu przez księży

1945–1956. (Zagadnienia organizacyjne i personalne Kościoła), „Studia Sandomierskie”, 24 (2017), s. 35–78; Bogdan Stanaszek, *Diecezja sandomierska w powojennej rzeczywistości politycznej 1945–1967. Problematyka personalno-organizacyjna*, t. 1, Sandomierz 2006; Janusz Stefaniak, *Duchowieństwo katolickie wobec władz państwowych w województwie białostockim w latach 1945–1956 (przegląd problemu)*, „Studia Podlaskie”, 10 (2000), s. 147–163; *idem*, *Postawy duchowieństwa katolickiego wobec systemu komunistycznego w województwie gdańskim w latach 1948–1956. Zarys problemu*, „Studia Pelplińskie”, 2017, s. 373–389; Krzysztof Sychowicz, *Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w województwie białostockim w latach 1944–1975*, Białystok 2013; Kazimierz Tałarek, *Diecezja tarnowska w latach 1945–1970: problemy personalno-organizacyjne*, Tarnów 2012; Piotr Tylec, *Spór o obsadę personalną parafii Kraśnik i Janów Lubelski w okresie stalinowskim*, „Studia Sandomierskie”, 20 (2013), 1, s. 181–196; Edyta Włodarczyk, *Wpływ aparatu państwowego na obsadę stanowisk kościelnych w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w latach 1945–1964*, [w:] *Zgromadzenia stanowe i organy przedstawicielskie w dziejach. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Marianowi Józefowi Ptakowi*, red. Józef Koredczuk, Paweł Wiązek, Wrocław 2020 s. 433–447; Janusz Wrona, *Postawy adaptacyjne duchowieństwa wobec władzy w okresie PRL*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis – Studia Politologica”, 9 (2013), s. 46–55.

⁶ Właściwie każdy tom poświęcony powiatowym czy wojewódzkim strukturalom bezpieczeństwa odnotowuje fakt przeprowadzenia ślubowania z 1953 r., ograniczając się jednak do krótkiego opisu. Dariusz Śmierchowski-Wachocz, *Zielonogórska Służba Bezpieczeństwa wobec Kościoła gorzowskiego w latach 1971–1990*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny”, 16 (2009), s. 173–209. Warto wskazać także wydawnictwo: *Urząd do spraw Wyznań – struktury, działalność, ludzie*, t. 1: *Struktury wojewódzkie i wybrane aspekty działalności*, red. Rafał Łatka, Warszawa 2020.

⁷ Np. dokumentacja Referatu Organizacji Masowych przy KW PZPR we Wrocławiu, Referatu do Spraw Wyznań przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu oraz Wojewódzkiego Zespołu Organizacji Masowych.

z terenu województwa wrocławskiego”, która jest w istocie rzeczy kompilacją dokumentów pochodzących z rozpracowań obiektowych, wytworzonych przez różne jednostki UB województwa wrocławskiego. Zostały one wzbogacone dokumentacją powiatowych struktur UB województwa wrocławskiego, pochodzącą zarówno z okresu ślubowania, jak i wcześniejszą, powstającą po 1948 r. a dotyczącą działań operacyjnych w konkretnych powiatach. Dokumentują one w wystarczający sposób cel, narzędzia i efekty działania aparatu bezpieczeństwa wobec Kościoła katolickiego w województwie wrocławskim.

Artykuł składa się z trzech zasadniczych części. Po pierwsze przypomniane zostaną: kontekst wprowadzenia dekretu z 9 II 1953 r. oraz stopień zaangażowania bezpieki w kontrolowanie środowisk kościelnych. W części drugiej wskażemy i omówimy zadania, jakie postawiono policji politycznej na Dolnym Śląsku w zakresie realizacji dekretu. Wskażemy efekty tej pracy, ze szczególnym uwzględnieniem wykazu księży dopuszczonych i nie dopuszczonych do ślubowania. Następnie naświetlimy przebieg ślubowania oczami aparatu bezpieczeństwa oraz sposób wykorzystania tego wydarzenia do celów operacyjnych. Część trzecia to refleksja nad pytaniami postawionymi we wstępie, m.in. dokonamy porównania roli aparatu bezpieczeństwa w realizacji dekretu z 9 II 1953 r. na tle innych akcji ogólnopolskich po 1945 r. oraz zastanowimy się nad wnioskami, jakie wynikają z prowadzenia badań podstawowych dla opisu relacji państwo – Kościół. Artykuł zamyka aneks zawierający zestawienie duchownych z poszczególnych powiatów zaproszonych na ślubowanie w kwietniu 1953 r., księży pominiętych oraz komentarze i opinie funkcjonariuszy UB na ich temat.

Konteksty

Nie ma wątpliwości, że Kościół był skazany na konflikt z władzami PRL z przyczyn doktrynalnych. Komunistyczna utopia marginalizowała religię, nie tolerowała też istnienia instytucji niezależnej od rządzących⁸. Przebudowując ustrój Polski, komuniści czynili to jednak stopniowo, dlatego przez pierwsze trzy powojenne lata można mówić o unikaniu masowych, bezpośrednich i systemowych

⁸ Włodzimierz Bernacki, *Państwo komunistyczne wobec Kościoła. Perspektywa doktrynalna*, [w:] *Stosunki państwo – Kościół w Polsce 1944–2010. Studia i materiały*, red. Rafał Łatka, Kraków 2013, s. 16–23; Piotr Kamila, *Kościół katolicki a państwo komunistyczne – spojrzenie na spór doktrynalny*, [w:] *Stosunki państwo*, s. 11–15.

prześladowań duchowieństwa⁹. Przeciwnie, czyniono wiele gestów pozornych, mających świadczyć o poszanowaniu pozycji zarówno religii, jak i instytucji kościelnych. Zachowując pozory funkcjonowania państwa demokratycznego, przeprowadzono wybory, ogłoszono amnestię, tolerowano mieszaną formę ustroju gospodarczego, łączącego sektory: państwowy, spółdzielczy i prywatny. Jak wiemy jednak, wybory zostały sfalszowane, dzięki czemu usunięto z wpływu na życie polityczne jedynej oficjalnej opozycji w postaci Polskiego Stronnictwa Ludowego. Amnestia dla członków podziemia, w tym zbrojnego, przedstawiana jako gest dobrej woli, w istocie zlikwidowała masowy opór i dała podstawy działań represyjnych wobec ujawnionych członków ruchu oporu z czasów wojny i po jej zakończeniu. Nacjonalizacja podstawowych gałęzi gospodarki, w tym przejście całkowitej kontroli nad systemem bankowym dawały władzom (czyli komunistom) olbrzymie narzędzie kontroli nad społeczeństwem.

Druga połowa lat 40. XX w. to rozpoczęcie działań mających na celu podporządkowanie tych sfer życia społecznego, gospodarczego i politycznego, które jeszcze zachowały względną autonomię. Na płaszczyźnie politycznej było to zakończenie tworzenia systemu partyjnego z hegemoniczną rolą Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (po likwidacji Polskiej Partii Socjalistycznej¹⁰), w gospodarce od 1947 r. można mówić o stopniowej likwidacji prywatnego handlu, resztek przemysłu oraz rzemiosła, rok później rozpoczęto kolektywizację rolnictwa. Tak zwaną politykę salami, jak często określa się działania komunistów, stopniowo przejmujących kontrolę nad państwem, z powodzeniem odnieść można także do relacji państwo – Kościół po II wojnie światowej. Stosowano przy tym różne narzędzia, które miały ograniczać działalność i miejsce Kościoła w życiu społeczeństwa¹¹. Obok działań typowo represyjnych, prowadzonych przez policję polityczną i wymiar sprawiedliwości, jawnych

⁹ W literaturze poświęconej historii dziejów stosunków państwo – Kościół stosuje się pochodzące z 1947 r. określenia „polityka wzajemnego mijania się”, przywoływanego w tekstach Jana Żaryna (*Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce w latach 1944–1989*, Warszawa 2003, s. 75, 85) i Justyny Piaseckiej (*Stosunki między Kościołem rzymskokatolickim i państwem w Polsce w latach 1944–1953*, [w:] Anna Kozłowska, Tadeusz Markiewicz, Justyna Piasecka, *Stosunki między państwem a Kościołem rzymskokatolickim w czasach PRL*, red. Andrzej Chojnowski, Marcin Kula, Warszawa 1998 [Fasciculi Historici Novi, 1], s. 9–68).

¹⁰ W przekonaniu autora tak powinno określać się efekt zjazdu zjednoczeniowego PPR i PPS z grudnia 1948 r. Jak wiemy dzisiaj, duża część kierownictwa socjalistów w tym czasie była w istocie agentami PPR.

¹¹ Syntetycznie na ten temat zob. Jan Żaryn, *Kościół a władza w Polsce 1945–1950*, Warszawa 1997; Józef Marecki, *Stosunki państwo – Kościół w Polsce w okresie stalinowskich represji*, [w:] *Stosunki państwo – Kościół*, s. 25–39.

i niejawnych (permanentna inwigilacja; areszty duchownych, oskarżanych o współpracę z podziemiem; skazywanie przez sądy na więzienie lub karę śmierci), posługiwano się narzędziami prawnymi uderzającymi w:

- miejsce Kościoła i jego misję (ograniczenie: nauczania religii¹², działalności stowarzyszeń katolickich¹³, kształcenia kleryków w niższych seminariach duchownych w 1952 r.),
- podstawy gospodarcze funkcjonowania Kościoła (podatki, przejęcie Caritas w 1950 r., odebranie własności ziemi¹⁴, nieruchomości poniemieckich¹⁵),
- strukturę Kościoła, związaną z obsadą stanowisk kościelnych i miejscem instytucji Kościoła wobec państwa (wypowiedzenie konkordatu¹⁶, rozbijanie spójności środowiska duchownych przez „księży-patriotów”¹⁷, usunięcie administratorów z Ziemi Zachodnich i Północnych w styczniu 1951 r. i zastąpienie ich przez wikariuszy kapitulnych).

Istnieje na ten temat olbrzymia literatura przedmiotu i nie ma potrzeby omawiania tych dobrze znanych faktów. Historia relacji państwo – Kościół to w istocie rzeczy permanentna walka o zachowanie samodzielności, przy nieustannych próbach unormowania relacji z państwem ze strony zwłaszcza prymasa Wyszyńskiego

¹² Temu po części służyć miał dekret o ochronie wolności i sumienia. Zob. Dekret z 5 VIII 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania, Dz.U. 1949, nr 45, poz. 334.

¹³ Dekret o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach doprowadził do likwidacji organizacji katolickich. Zob. Dekret z dnia 18 VIII 1949 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach, Dz.U. 1949, nr 45, poz. 335.

¹⁴ Ustawa o przejęciu dóbr martwej ręki i utworzeniu Funduszu Kościelnego oddało pod kontrolę państwa ważnej części źródeł finansowania Kościoła. Zob. Ustawa z dnia 20 III 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, Dz.U. 1950, nr 9, poz. 87.

¹⁵ Dekret z dnia 8 III 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich, Dz.U. 1946, nr 13, poz. 87. Okólniki wykonawcze wydano w 1957 oraz 1959 r.

¹⁶ Już 12 IX 1945 r. Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej formalnie nie wypowiedział konkordatu ze Stolicą Apostolską, w praktyce uznano, że ze względu na złamanie konkordatu przez Watykan przestał on obowiązywać

¹⁷ Nazwa wywodzi się z przemówienia sejmowego premiera Cyrankiewicza w styczniu 1949 r., kiedy wspominał o opiece państwa nad kapłanami, „którzy dali i dają dowody swego patriotyzmu”. W styczniu 1950 r. powstała Główna Komisja Księży przy Zarządzie Głównym ZBoWiD. 4 XI 1950 r. z inicjatywy działacza Stowarzyszenia PAX Bolesława Piaseckiego powstał Komisja Intelktualistów i Działaczy Katolickich. Obie organizacje połączyły się w 1953 r. w Komisję Duchownych i Świeckich Działaczy Katolickich przy Ogólnopolskim Komitecie Frontu Narodowego, zob. Rafał Łatka, Józef Marecki, *Kościół katolicki w Polsce rządzonej przez komunistów*, Warszawa 2017, s. 32–33. W 1953 r. w województwie wrocławskim liczba członków OKK przy ZBoWiD wynosiła 97. Zob. Bartłomiej Noszczak, *Polityka państwa wobec Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w okresie internowania prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956*, Warszawa 2008, s. 49.

(np. Komisja Mieszana oraz porozumienie z 1950 r.¹⁸), co z kolei komuniści odbierali jako zmuszanie ich do samoograniczenia posiadanej władzy. Na początku lat 50. mogło się wydawać, iż jest to tylko odwołanie nieuniknione, celem rządzących było bowiem całkowite podporządkowanie instytucji Kościoła na wzór ZSRR, a wyraźnym dowodem tego, że władze nie cofną się przed niczym, były pokazowe procesy duchownych.

Literatura przedmiotu jest zgodna co do tego, że o ofensywie działań przeciwko Kościołowi można mówić od 1947/1948 r.¹⁹, a kulminacją tych inicjatyw było uchwalenie dekretu z 9 II 1953 r. Na jego mocy obsada stanowisk kościelnych wymagała zgody świeckich władz administracyjnych, a dotychczasowi zarządcy i pracownicy parafii (proboszczowie, wikariusze), kurii, biskupi i arcybiskupi zostali zobowiązani do złożenia ślubowania wierności państwu.

32

D E K R E T

z dnia 9 lutego 1953 r.

o obsadzeniu duchownych stanowisk kościelnych.

Art. 1. Duchowne stanowiska kościelne mogą zajmować tylko obywatele polscy.

Art. 2. Tworzenie, przekształcanie i znoszenie duchownych stanowisk kościelnych oraz zmiana ich zakresu działania wymaga uprzedniej zgody właściwych organów państwowych.

Art. 3. 1. Objęcie duchownego stanowiska kościelnego wymaga uprzedniej zgody właściwych organów państwowych.

Dziennik Ustaw Nr 10

— 70 —

Poz. 32, 33 i 34

2. Przepis ust. 1 obowiązuje również przy zwalnianiu i przeniesieniu na inne stanowisko.

Art. 4. Organem państwowym właściwym do wyrażania zgody jest, o ile chodzi o ordynariuszy diecezji i sufraganów — Prezydium Rządu, we wszystkich innych wypadkach — terytorialnie właściwe prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej m. st. Warszawy i m. Łodzi).

Art. 5. Osoby zajmujące duchowne stanowiska kościelne składają w Urzędzie do Spraw Wyznań lub w prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej m. st. Warszawy i m. Łodzi) ślubowanie na wierność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Art. 6. Uprawianie przez osobę piastującą duchowne stanowisko kościelne działalności sprzecznej z prawem i porządkiem publicznym bądź popieranie lub osłanianie takiej działalności powoduje usunięcie tej osoby z zajmowanego stanowiska przez zwierzchni organ kościelny samodzielnie lub na żądanie organów państwowych.

Art. 7. Wykonanie dekretu porucza się Prezesowi Rady Ministrów.

Art. 8. Dekret wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Państwa: *A. Zawadzki*
Sekretarz Rady Państwa: *M. Rybicki*

Ilustracja 1. Reprodukacja dekretu z 9 II 1953 r., Internetowy System Aktów Prawnych (ISAP)

¹⁸ Komisja Mieszana Episkopatu i Rządu powstała w lipcu 1949 r. w celu wypracowania zasad współistnienia rządu i Kościoła, 14 IV 1950 r. podpisano porozumienie, regulujące prawa i obowiązki obu stron. Zob. Łatka, Marecki, *Kościół*, s. 36; Noszczak, *Polityka*, s. 51–52.

¹⁹ Zbiegło się to z zakończeniem pierwszego etapu procesu budowania struktur zarządzania Administracją Apostolską Dolnego Śląska, związanego z zakończeniem wysiedlenia Niemców (w tym duchownych niemieckich), zob.: Stanisław Antoni Bogaczewicz, *Ustanowienie ks. Kazimierza Łagosza wikariuszem kapitulnym i działania aparatu bezpieczeństwa wobec Kurii wrocławskiej w latach 1951–1956*, [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. Adam Dziurok, Warszawa 2009, s. 412; Robert Żurek, *Kościół rzymskokatolicki w Polsce wobec Ziem Zachodnich i Północnych 1945–1948*, Szczecin–Warszawa–Wrocław 2015, s. 12.

Praktyka przysięgania na wierność państwu nie była niczym nowym dla polskiego duchowieństwa, podobną sytuację przewidywał konkordat z 1925 r., ale dotyczył hierarchów kościelnych (biskupów). Władza świecka/państwowa miała możliwość formalnego wyrażenia sprzeciwu (w formie opinii) wobec kandydata, ostateczna decyzja jednak należała do Kościoła (w razie braku kompromisu podczas prac wspólnych komisji kościelno-państwowych pozostawało mianowanie administratorów diecezji czy parafii)²⁰. Dekret powojenny przewidywał jednak oddanie decyzji całkowicie w ręce administracji państwowej i nie przewidywał możliwości negocjacji. Ograniczało to z jednej strony możliwość oddziaływania ordynariuszy na podległych kapłanów, z drugiej uzależniało proboszczów od władz administracyjnych, w efekcie podważało zasadę obediencji (posłuszeństwa). Dodatkowym problemem był fakt, iż władze dopiero na wyraźne żądanie władz kościelnych udostępniły wzór ślubowania, a publicznie został on opublikowany 5 V 1953 r.²¹

²⁰ *Konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Rzymie dn. 10 lutego 1925 r.*, zob. Dz.U.R.P. z 1925 r. Nr 47, poz. 324; Tomasz Rezier, *Konkordat z 1925 roku – podstawa funkcjonowania kościoła katolickiego w II Rzeczypospolitej*, „Acta Eresmiana”, 13 (2016), s. 36–57.

²¹ Zarządzenie Nr 61 Prezesa Rady Ministrów w sprawie wykonania dekretu o obsadzaniu duchownych stanowisk kościelnych, Warszawa, 5 V 1953 r., Monitor Polski Nr A-43, poz. 522, s. 513–514.

POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA

ŚLUBOWANIE

(Imię, nazwisko, piastowane stanowisko)

Ślubuję uroczyście wierność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Jej Rządowi. Przyrzekam, że uczynię wszystko dla rozwoju Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz dla umocnienia Jej siły i bezpieczeństwa.

Zgodnie ze swym obowiązkiem obywatelskim w swej działalności duszpasterskiej będę nawoływał wiernych do poszanowania prawa i władzy państwowej, do wzmoczonej pracy nad odbudową gospodarki narodowej i podniesieniem dobrobytu Narodu.

Przyrzekam, że nie podejmę niczego, co mogłoby być sprzeczne z interesami Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lub godzić w bezpieczeństwo i całość Jej granic. Dbając o dobro i interes Państwa będę się starał o odwrócenie od niego wszelkich niebezpieczeństw, o których wiedziałbym, że mu grożą.

.....
(Podpis)

Dnia 195.... r.

Ślubowanie zostało złożone

w prezydium

Ilustracja 2. Reprodukacja tekstu ślubowania. Internetowy System Aktów Prawnych (ISAP)

Tak głęboka ingerencja w prawa Kościoła była nie do zaakceptowania. Episkopat przekazał 8 V 1953 r. władzom memoriał znany pod nazwą „Non possumus”, po którym władze zdecydowały się na radykalny środek w postaci zatrzymania i internowania prymasa Wyszyńskiego. Hierarchowie Kościoła w Polsce ugięli się pod żądaniem władz, czego efektem było złożenie w grudniu 1953 r. ślubowania przez episkopat. Pół roku wcześniej los ten stał się udziałem duchownych na Dolnym Śląsku.

Do 1950 r. głównym narzędziem władz w zakresie działań operacyjnych²² przeciwko Kościołowi pozostawał aparat bezpieczeństwa, zajmowali się nim pracownicy pionu V (Departament V/Wydziały V na poziomie województw/Referaty V w powiatach), których zadanie polegało w głównej mierze na inwigilowaniu środowiska duchownych i świeckich, związanych z Kościołem, prowadzeniu działań operacyjnych i przygotowywaniu materiałów dla wymiaru sprawiedliwości (w przypadku podejrzeń o działalność z punktu widzenia ówczesnego prawa nielegalną)²³. Wzmoczenie akcji UB nastąpiło jesienią 1947 r.²⁴, kiedy to rozpoczęto systematyzowanie zebranej przez poprzednie lata wiedzy o duchowieństwie, zwłaszcza parafialnym, to z tego właśnie okresu pochodzą pierwsze zestawienia, dzielące duchownych na cztery kategorie wedle kryterium stosunku księży do ustroju, polityki władz, „księży-patriotów” itd. Uaktualniane co pewien czas arbitralnie tworzone zestawienia miały zdecydowany wpływ na stosunek władz różnych szczebli do poszczególnych kapłanów²⁵. Po wprowadzeniu szeregu obstrzeżeń, zarządzeń regulujących ich powinności w zakresie nauczania religii czy płacenia podatków powołano odrębną instytucję w ramach administracji rządowej – Urząd do Spraw Wyznań (dalej UdSW), którego struktura sięgała powiatów

²² Nie można zapominać oczywiście o Ministerstwie Administracji Publicznej, jednak nadzór nad postawą duchowieństwa, kontrola wykonywania uchwał władz i realizacja represji to sfera funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego.

²³ Bogaczewicz, *WUBP*, s. 169 i nast.; *Metody pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa wobec Kościołów i związków wyznaniowych 1945-1989*, red. Adam Dziurok, Warszawa 2004.

²⁴ Za datę przełomową wskazuje się często posiedzenie BP KC PPR z 1 X 1947 r. oraz odprawę kierownictwa MBP dwa tygodnie później, kiedy dyrektor Departamentu V Julia Brystygier wygłosiła referat pt. *Ofensywa kleru a nasze zadania*, wsparł ją wówczas swoim wystąpieniem minister BP, Stanisław Radkiewicz. Zob. Bogaczewicz, *WUBP*; Noszczak, *Polityka*, s. 45.

²⁵ Niewątpliwie wpływ na radykalizację polityki wyznaniowej miało zaostrzenie się sytuacji międzynarodowej (zimna wojna) i ujednoczenie polityki wewnętrznej w bloku wschodnim – w lutym 1949 r. w Karłowich Varach miała miejsce konferencja Kominternu poświęcona walce z religią. Dyspozycje na temat polityki wobec Kościoła przekazywał Bierutowi bezpośrednio Józef Stalin. Zob. Noszczak, *Polityka*, s. 48.

(referenci wyznaniowi przy Prezydiach Wojewódzkich i Powiatowych Rad Narodowych)²⁶.

Dnia 9 I 1953 r. z Departamentu V Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego wydzielono samodzielny pion – Departament XI, odpowiedzialny już tylko za sprawy wyznaniowe²⁷. Urząd Bezpieczeństwa i Urząd do Spraw Wyznań ściśle ze sobą współpracowały, wpływając na życie duchowieństwa (utrudniając bądź ułatwiając życie w zależności od stopnia uległości jego przedstawicieli). Warto przy tym zauważyć, że były to zachowania i decyzje wysoce zindywidualizowane, a o specjalnym znaczeniu kwestii wyznaniowych dla władz niech świadczy fakt, że na poziomie powiatowym działania operacyjne wobec Kościoła były realizowane głównie przez samych szefów PUBP. Wynikało to z przyjętego przez rządzących założenia, iż zasadniczym celem władz powinien być „kler dołowy”, jako bardziej podatny na naciski, oferty współpracy czy szantaż, a przez to bardziej skłonny do przeciwstawiania się biskupom²⁸. Materiały zebrane od 1948 r. przez terenowe organa UB odegrały zasadniczą rolę w realizacji akcji ślubowania przez księży na Dolnym Śląsku w kwietniu 1953 r.

Zadania funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa w zakresie realizacji dekretu z 9 II 1953 r.

Zadania aparatu bezpieczeństwa

Fakt zaangażowania MBP w realizację dekretu z 9 II 1953 r. nie był niczym niezwykłym, biorąc pod uwagę pragmatykę funkcjonowania państwa komunistycznego. Funkcjonariusze służb specjalnych towarzyszyli wszystkim akcjom ogólnopolskim, zabezpieczając je, zbierając informacje o ich przebiegu, eliminując opór. Nie inaczej było w 1953 r., zawsze też starannie planowano działania, starając się przewidzieć możliwe wydarzenia.

Już 13 lutego Wojewódzkie Urzędy Bezpieczeństwa Publicznego otrzymały pismo z MBP, wyjaśniające zadania lokalnych struktur bezpieki w związku z wprowadzeniem dekretu o obsadzaniu duchownych stanowisk kościelnych. Można je

²⁶ Do tego czasu kwestie stosunku państwa do Kościołów i związków wyznaniowych pozostały w zakresie działań Ministerstwa Administracji Publicznej. Zob. *Urząd do Spraw Wyznań*; Noszczak, *Polityka*, s. 29–37.

²⁷ *Ibidem*, s. 25.

²⁸ Pewną analogią może być polityka wobec żołnierzy AK, których dzielono na oficerów-wrogów i szeregowych, których można przeciągnąć na swoją stronę.

określić jako typowe dla pragmatyki operacyjnej służb. Przede wszystkim władzom zależało na uzyskaniu informacji zwrotnej o odbiorze dekretu, nie tylko hierarchów, ale zwykłych księży, zakonników, środowisk skupionych wokół Kościoła i w końcu społeczeństwa. Co ciekawe, z góry przewidywano nawet, z jakich argumentów korzystać mogą krytycy polityki władz. Za prawdopodobne uznano więc pojawienie się zarzutów, że dekret jest niezgodny z konstytucją, że ogranicza się w ten sposób wolność Kościoła, a nawet, że jest on częścią planu całkowitej jego likwidacji. Zadaniem UB było więc wykrywanie wszelkich inicjatyw w rodzaju zbierania petycji, publicznego rozpowszechniania takich interpretacji podczas zebrania i informowania o tym komitetów – wojewódzkiego lub powiatowych PZPR. Zadaniem aparatu partyjnego miało być prowadzenie akcji „uświadamiających”. Znamienne było przy tym samoograniczenie się policji politycznej w zakresie stosowanych represji wobec szczególnie aktywnych krytyków. O ile pozwalano na stosowanie przesłuchań, upominania i ostrzegania przed konsekwencjami karnymi, o tyle aresztowanie za każdym razem wymagało zgody sekretarza KW PZPR i dyrektora Departamentu XI MBP. Podobnie rzecz się miała z ewentualnymi próbami dokonywania zmian na stanowiskach kościelnych bez zgody odpowiednich służb administracyjnych (w tym wypadku zawiadamiano Departament XI i Prezydium WRN). To administracja miała odgrywać główną rolę w kontaktach z władzami kościelnymi. Zgodnie z założeniami, od 14 lutego przewodniczący PWRN mieli prowadzić rozmowy z biskupami, informując o dekreście, konsekwencjach jego lekceważenia i proponując, by sami zrobili przegląd kadr i usuwali „wrogie elementy”. O wszelkich zdarzeniach aparat bezpieczeństwa miał składać codzienne meldunki do Departamentu XI aż do odwołania²⁹.

Kolejnym z zadań było skierowanie uwagi funkcjonariuszy UB na ochronę tych duchownych, którzy wykazywali się lojalnością wobec władz państwowych, a pozostawali w konflikcie ze swoimi przełożonymi. Jak informowano pracowników UB, episkopat postanowił represjonować księży, „którzy wzięli udział w zebraniach i delegacjach domagających się usunięcia ze stanowisk kurialnych księży wrogów” – miano donosić o wszelkiego rodzaju takich przypadkach, chronić „patriotów”, podtrzymywać na duchu, tłumaczyć, że dekret zabezpiecza ich pozycję zawodową³⁰.

²⁹ Dyrektorem Departamentu XI był wówczas ppłk Karol Więckowski. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu (dalej: AIPN Wr), 032/214, Pismo do Szefa WUBP we Wrocławiu, Warszawa 13 II 1953 r., k. 257–258.

³⁰ AIPN Wr, 032/214, Pismo do Szefa WUBP we Wrocławiu, Warszawa 13 II 1953 r., k. 259.

Zakładano więc, że głównym motorem zachowań księży jest materialne zainteresowanie posiadanymi stanowiskami. Dowodzi to też tego, iż funkcjonariusze UB mieli faktycznie wypracowane aktywne kontakty z „klerem dołowym”.

Do rozwiązania pozostawała kwestia, kto zostanie dopuszczony, pomimo formalnego obowiązku ślubowania, oraz jak przeprowadzony zostanie proces selekcji. Dyrektor Departamentu XI płk Karol Więckowski 17 marca zorganizował spotkanie w celu uzgodnienia działań MBP przy realizacji akcji składania ślubowań przez duchownych. Przekazano wówczas informację, że na pierwszy ogień wybrano województwa: wrocławskie, krakowskie, stalinogrodzkie, opolskie i zielonogórskie. Akcja rozpocząć się miała 23 marca, cztery dni wcześniej działalność miały rozpocząć specjalne komisje. Z punktu widzenia władz celem akcji było dalsze skłócenie środowiska duchownych poprzez niedopuszczenie do ślubowania tych, których oceniano jako wrogich. W ten sposób jednych obdarzano zaufaniem, u pozostałych wzbudzano niepokój co do ich dalszych losów na zajmowanych stanowiskach. Z góry założono, że dotyczyć to będzie wyłącznie księży diecezjalnych, zakonnych zaś tylko jeśli w danym dekanacie zajmowali stanowiska proboszczów i wikarych. Z góry też zakładano, że przeciętnie dopuszczać należało 80–90% w danym powiecie.

Rzecz najważniejsza dotyczyła zasad typowania. Do tego zadania powołano dwie komisje – jawną i tajną. Komisja jawna składała się z przedstawicieli Prezydium WRN, jej członkowie mieli dostęp tylko do części materiałów dotyczących księży „wrogich”. Główną rolę odgrywała komisja tajna, złożona z pracownika KW PZPR, zajmującego się kwestiami kościelnymi oraz pracownika WUBP na stanowisku nie niższym niż kierownik sekcji. Ostatecznie przygotowane listy akceptować miała trójka złożona z I sekretarza KW PZPR, szefa WUBP i przewodniczącego PWRN.

Oficjalna Komisja dla województwa wrocławskiego składała się z naczelnika Wydziału³¹ do Spraw Wyznań PWRN oraz pracownika Wydziału³² do Spraw Wyznań Prezydium MRN. Komisja nieoficjalna składać się miała z działacza KW PZPR, kierownika Sekcji I Wydziału XI WUBP Michała Irka oraz naczelnika Wydziału XI WUBP Stefana Turleja. Od 18 III 1953 r. funkcjonariusze Wydziału XI pod kierunkiem naczelnika mieli rozpocząć typowanie, stworzone listy miały być konfrontowane z wiedzą pracowników powiatowych, którzy mogli wnieść

³¹ Tak w dokumencie, powinno być „Referat do Spraw Wyznań PWRN”.

³² Jak wyżej, tak w dokumencie, powinno być „Referatu do Spraw Wyznań PMRN”.

o ewentualne uzupełnienia. Tak stworzone listy zatwierdzał szef WUBP i przysyłał dane do MBP³³.

Bardzo interesujące pozostają przyjęte przez policję polityczną kryteria, dotyczące osób wyłączonych ze ślubowania. Jak się bowiem okazuje, kwestia stosunku duchownego do systemu i polityki władz nie była wcale decydująca. Wykluczono bowiem także tych duchownych, których zamierzano wykorzystać operacyjnie, czyli innymi słowy zmusić do współpracy. Zagrożenie usunięciem ze stanowiska, placówki (parafii) mogło wydawać się doskonałym sposobem na szantaż i werbunek. Przewrotnie ze ślubowania wykluczano w końcu część z już zwerbowanych, zwłaszcza jeśli pozostawali szczególnie cennymi źródłami informacji. Miało to ich uwiarygadniać w oczach środowisk, w których funkcjonowali. Zakładano przy tym, że zostaną o tym uprzedzeni. Niedopuszczenie do ślubowania informatorów, którzy opierali się współpracy, miało z kolei posłużyć jako środek nacisku. Ze względów operacyjnych do ślubowania zamierzano natomiast dopuścić część księży, o których wiadano, że prowadzą „wrogą” działalność, ale robili to w konspiracji. Chodziło o tych, których podejrzewano o współpracę z podziemiem, szpiegostwo, prowadzenie działalności dywersyjnej i nie chciano ujawniać faktu posiadania na ich temat materiałów obciążających³⁴.

Jak więc widać, z punktu widzenia aparatu bezpieczeństwa akcja miała być działaniem wyrachowanym, pozwalającym na rozbięcie środowiska i prowadzenie wobec niego działań operacyjnych. Mimo wyraźnie wskazanego politycznego celu, ostateczną decyzję o dopuszczeniu do ślubowania podejmowali funkcjonariusze UB wedle własnych celów³⁵. Dla uzyskania efektu propagandowego zdecydowano, by rozpocząć akcję ślubowania od powiatów, w których było najwięcej „kleru pozytywnego”, gdzie aktywnie działała Komisja Księży. W celu większej kontroli zalecano, by jednego dnia nie zapraszać wszystkich księży, podobnie jeśli chodziło o proboszcza i wikarego w parafii. Zaproszenia miały być dostarczane cztery dni przed ślubowaniem. Podczas uroczystości przewodniczący WRN

³³ AIPN Wr, 032/214, Notatka informacyjna do Szefa WUBP we Wrocławiu, Wrocław 18 III 1953 r., k. 2–4.

³⁴ *Ibidem*

³⁵ Biorąc pod uwagę zarówno sposób działania komisji, powołanych do przygotowania list dopuszczonych do ślubowania na poziomie parafii, jak i fakt, że to materiały aparatu bezpieczeństwa przez poprzednie lata były punktem odniesienia i źródłem ocen duchownych, w przekonaniu autora to właśnie UB miało największy wpływ na to, kto został, a kto nie dopuszczony. Oczywiście zdarzały się wyjątki od tej reguły.

lub jego zastępca miał odczytywać tekst przysięgi, księża zaś podpisywać dokument indywidualnie. Cała akcja odbywać się miała przez pięć dni w tygodniu.

W praktyce to Wydział XI typował księży na podstawie własnych materiałów, zgromadzonych przez WUBP i jednostki powiatowe UB. Komisja jawna otrzymywać miała jedynie zdawkową informację, że konkretni księża działali wrogo, natomiast do MBP wysyłano całość dokumentacji. W przypadku jawnych protestów indywidualnych i grupowych UB miało reagować w sposób stanowczy, włącznie z aresztowaniem księży. Jak zawsze przy tego typu akcjach uruchamiano całą dostępną agenturę³⁶.

Realizacja zadań

Pierwszym zadaniem funkcjonariuszy UB na Dolnym Śląsku było wyselekcjonowanie osób, które zostaną ze ślubowania wykluczone. Opierano się w głównej mierze na materiałach zbieranych w terenie przez ostatnie trzy–cztery lata. Problemem był jednak fakt zachodzących na przełomie lat 40. i 50. zmian personalnych w poszczególnych parafiach, stąd na przedstawionych do zatwierdzenia listach pojawiały się drobne pomyłki lub pominięcia. Działo się to pomimo kontaktów i weryfikowania danych z funkcjonariuszami szczebla powiatowego. Zakładano, że na niemal 500 duchownych, kwalifikujących się do oceny, wykluczonych zostanie nieco ponad 15%. W rozbiciu na powiaty wyglądało to jak w tabeli poniżej.

Tabela 1. Ogólny wykaz księży do akcji „S” w rozbiciu na powiaty

Powiat	Razem księży	Dopuszczonych	Niedopuszczonych	%
Bystrzyca	16	15	1	6,2
Bolesławiec	12	9	3	25,0
Dzierżoniów	15	12	3	20,0
Góra Śląska	8	7	1	12,5
Jelenia Góra	29	24	5	17,8
Jawor	14	12	2	14,2
Kamienna Góra	10	7	3	33,3
Kłodzko	37	28	9	18,9

³⁶ AIPN Wr, 032/214, Notatka informacyjna do Szefa WUBP we Wrocławiu, Wrocław 18 III 1953 r., k. 5–7.

Powiat	Razem księży	Dopuszczonych	Niedopuszczonych	%
Lubań	10	8	2	20,0
Lubin	10	8	2	20,0
Legnica	14	11	3	21,7
Lwówek Śląski	15	14	1	6,6
Milicz	14	11	3	21,7
Oława	11	9	2	18,1
Oleśnica	13	11	2	15,3
Strzelin	12	11	1	8,3
Syców	11	9	2	18,1
Środa Śląska	15	12	3	20,0
Świdnica	20	18	2	10,0
Trzebnica	14	14	0	0,0
Wołów	12	11	1	8,3
Wrocław powiat	20	13	3	15,1
Wałbrzych	22	18	4	18,1
Ząbkowice Śląskie	32	29	3	9,4
Zgorzelec	6	4	2	33,3
Złotoryja	9	7	2	22,2
Miasto Wrocław	87	76	11	12,7
RAZEM	488	412	74	15,3

Źródło: AIPN Wr, 032/214, Ogólny wykaz księży do akcji „S”, Wrocław 27 III 1953 r., k. 8–9.

Nie należy traktować powyższych danych jako realne odzwierciedlenie sytuacji kadrowej w województwie wrocławskim, gdyby zestawić powyższe dane ze schematyzmem Lagosza z 1952 r., bez trudu znaleźć można rozbieżności³⁷. Tak jednak postrzegał sytuację aparat bezpieczeństwa przed rozpoczęciem ślubowania. Dane statystyczne nie poddają się łatwej ocenie przede wszystkim ze względu na niewielką liczbę ogólną kapłanów w niektórych powiatach, którzy zostali poddani ocenie. Nie można np. porównywać podobnej (w procentach) liczby wyłączonych

³⁷ *Schematyzm duchowieństwa i kościołów Archidiecezji Wrocławskiej*, Wrocław 1952.

ze ślubowania w Kłodzku i Lubaniu. Blisko 20% nie dopuszczonych w wypadku tego pierwszego to dziewięciu kapłanów, dla drugiego tylko dwóch. Dane powyższe wskazują natomiast skalę problemu, przed jakim stanął aparat bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku.

Listy dla poszczególnych powiatów przygotowywano, dzieląc grupy duchownych na dopuszczonych do ślubowania w pierwszej turze (nazywano je turnusami), w drugiej turze oraz wyjaśniano powody eliminowania ze ślubowania. Po dokonanych przez UB wyborze konsultowano ostateczne listy z KW PZPR, dopuszczono wówczas w jednostkowych przypadkach „ze względów operacyjnych” do ślubowania³⁸. Interesujące jest przy tym zwrócenie uwagi na powstałe uprzednio zestawienia księży typowanych do zdjęcia ze stanowiska i przeniesienia³⁹. Zaznaczyliśmy ten fakt w tabeli, umieszczonej w aneksie na końcu tekstu.

Poza ślubowaniem znalazła się grupa kilkudziesięciu księży diecezjalnych i zakonników z Legnicy, Kłodzka, Wołowa, Wałbrzycha, Wrocławia i Ząbkowic, którzy nie pracowali w parafiach⁴⁰.

³⁸ AIPN Wr, 032/214, Pismo do Naczelnika Wydziału I Departamentu XI MBP w Warszawie, Wrocław 8 IV 1953 r., k. 121.

³⁹ Jak choćby w dokumencie z 3 III 1953 r., zawierającym 34 nazwiska; zob. notatki informacyjne, składane w dniach 2–3 III 1953 r.: AIPN Wr, 032/214, k. 283–309.

⁴⁰ Legnica (Kazimierz Antosz, wykładowca w seminarium duchownym księży franciszkanów w Legnicy); Kłodzko (Walenty Sarczyński, był proboszczem w Jugowie, „ciężko chory, do pracy nie wróci”); jezuita: Jan Kęпка i Józef Cwerner; wykładowcy seminarium duchownego oo. misjonarzy w Szczytnej Śląskiej: Edmund Hanysek, Ryszard Krol, Edward Baranowski, Tadeusz Dusza, Edward Piechocki; wykładowcy seminarium duchownego oo. sercanów w Sokołowce: Julian Zimoląg, Tadeusz Wartałowicz i w końcu kierownik domu wypoczynkowego dla księży, prowadzonego przez zakon oo. franciszkanów w Dusznikach-Zdroju, Bogdan Swurowski; Wołów (salwatorianie z Bagna: Tomasz Klimas, Mieczysław Kosobucki, Stanisław Furdzik, Jan Wroński); Wałbrzych (Jan Libelt, nie posiadał obywatelstwa polskiego, pełnił funkcje duszpasterskie dla ludności niemieckiej); Wrocław-miasto (wykładowcy seminarium duchownego: Henryk Grzadziel, Franciszek Ilkow-Gołąb, Wiesław Gawlik, Stanisław Góra, Leon Pęcherek, Marian Rzeszewski, Franciszek Sąsiadek, Stanisław Turkowski, Wierus Kowalski, Aleksander Zienkiewicz, Mikołaj Witkowski; rektor Instytutu Katolickiego Józef Wojtukiewicz; dyrektor Niższego Seminarium Duchownego Jan Simoni; Bronisław Maślanka, nauczyciel NSD; franciszkanie: Edmund Lubik, Fryderyk Koindek, Andrzej Odelga, Anastazy Pifke, Antoni Dudek, Filip Porada, Marcin Kula, Jan Pawelczyk; Wilibald Grudzka; jezuita: Felicjan Machajski, Władysław Błaszczyk, Julian Ramiszewski, Jan Bida, Władysław Żak; salezianie: Piotr Banikowski, Stanisław Łukaszewski, Jan Rynkowski, Stanisław Baczek (Bączek), Władysław Nowak, Jan Duda; oblaci: Wiktor Krusze, Piotr Pogorzelski; Marian Celej; Józef Makłowicz; Teofil Kuciński); Ząbkowice Śląskie (wykładowcy seminarium duchownego księży pallotynów: Ignacy Jabłoński, Augustyn Urban, Józef Jażdżewski, Tadeusz Czubak; wykładowcy seminarium duchownego w Ziębicach: Zygmunt Lustofin, Witold Stańczak, Władysław Przybylski, Wojciech Kania). AIPN Wr, 032/214, Wykaz księży z terenu województwa wrocławskiego w nawiązaniu do akcji składania ślubowań na wierność Państwu, Wrocław 26 III 1983 r., k. 37–38, 46, 67–68, 76, 88–94.

Ilustracja 3. Ksiądz Kazimierz Antosz, wykładowca seminarium duchownym księży franciszkanów w Legnicy. Zbiory IPN

Argumenty przeciwko zaproszeniu do ślubowania i jednocześnie wskazujące na konieczność przeniesienia do innej parafii powieleły się w charakterystykach sporządzanych na księży „wrogich” i można je sprowadzić do następujących kwestii: deprecjonowanie Komisji Księży, działalności „księży-patriotów”; organizowanie „aktywu katolickiego”; krytyczne wypowiedzanie się z ambony na temat polityki władz, kazania w formie „zamaskowanej w ewangelię”; aktywna działalność pośród młodzieży, pracowników przemysłowych; pochodzenie (autochton) i wrogie wypowiedzi (rewizjonizm – nieuznawanie polskości Ziem Zachodnich); konkretne krytyczne wypowiedzi na temat: spółdzielczości produkcyjnej; współzawodnictwa pracy; niemoralne prowadzenie się; „fanatyzowanie” ludności; przemoc wobec dzieci; publiczne składanie wierności wobec Watykanu i episkopatu; urządzenie uroczystości publicznych bez zgody władz; niemeldowanie gości przyjmowanych w parafii; odmowa uczestnictwa we wszelkich akcjach władz; podburzanie do pisania listów z pogrózkami wobec aktywistów partyjnych; podważanie działań „księdza ordynariusza Lagosza”⁴¹.

Ślubowanie

Wbrew zaleceniom nie wszędzie udało się dotrzymać czterodniowego terminu dostarczania zaproszeń na ślubowanie. Były one doręczane przez referentów wyznaniowych prezydium rad narodowych między 11 a 14 kwietnia. Proces ten

⁴¹ AIPN Wr, 032/214, Materiały dotyczące akcji składania ślubowań na wierność Państwu przez księży z terenu województwa wrocławskiego, *passim*.

był bardzo uważnie obserwowany przez UB. Z terenu słano uspokajające informacje, z których wynikało, że tylko w nielicznych przypadkach urzędnicy spotykali z niechęcią, wątpliwościami czy odmową, które wyjaśniano względami niezwiązanymi zazwyczaj z meritum sprawy. Jeden z księży wyraził np. oburzenie, że próbuje się wręczyć mu zaproszenie na ulicy (ksiądz Kazimierz Białowas z powiatu wołowskiego). Inny zwracał uwagę, że zadania urzędowe wykonuje się w niedzielę, do tego wieczorem. Odnotowywano także, że niektórzy okazywali zdziwienie tym, iż „obdarzono ich zaufaniem”, bo wcześniej, będąc lojalni wobec księdza Milika i episkopatu, występowali publicznie w sposób uznawany przez rządzących za wrogi wobec decyzji władz⁴². Co ciekawe, jak dowodzi sytuacja z Jeleniej Góry, miejscowe UB wyrażało zdziwienie zaproszeniem księży Mikłasia i Kusa – obu uważano za wrogo nastawionych i występowano o ich przeniesienie z terenu. Informacje zarówno na ten temat, jak i o sytuacji w powiecie przekazywał UB informator ps. „Magister”⁴³.

Ocena generalna była taka, że ślubowanie zostało przyjęte pozytywnie przez duchowieństwo, nawet ci dotąd negatywni czy obojętni wobec władz nie protestowali, komentując, że „jak trzeba to trzeba”. W Świdnicy jeden z księży dopytywał się, czy władze podstawią samochód⁴⁴. Sytuację tę aparat bezpieczeństwa interpretował następująco: „klerowi dołowemu” zależy na spokoju, nie komentują wrogo w obawie o swe stanowiska (Bolesławiec)⁴⁵. Jako przykład podawano sytuację z powiatu kłodzkiego i zmianę postawy księdza Mochonia, wobec którego prowadzono rozpracowanie dotyczące wrogich wypowiedzi w czasie kazań, przesłuchiowano świadków. Kiedy dostał zaproszenie na głosowanie, wymowa jego kazań miała się zmienić na bardziej pozytywną⁴⁶.

⁴² Niemożliwe jest zweryfikowanie dzisiaj prawdziwości tych doniesień, bez wątplenia wpisują się one jednak w oczekiwania władz, które chętnie widziały się w oczach duchowieństwa jako wyrozumiałe i skłonne do wybaczenia. Zob. AIPN Wr, 032/214, Meldunek specjalny (dotyczący podsumowania akcji ślubowania księży na terenie województwa wrocławskiego), Wrocław 13 V 1953 r., k. 146.

⁴³ AIPN Wr, 032/214, Meldunek dotyczący księży z terenu naszego powiatu do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Jelenia Góra 14 IV 1953 r., k. 194.

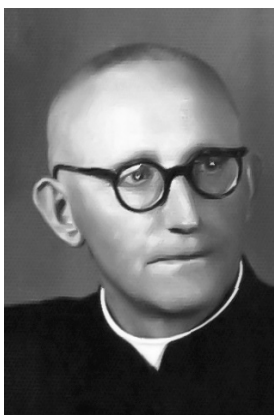
⁴⁴ AIPN Wr, 032/214, Meldunek do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Świdnica 13 IV 1953 r., k. 154.

⁴⁵ AIPN Wr, 032/214, Telefonogram do Departamentu XI MBP, Wrocław 11 IV 1953 r., k. 122–129; AIPN Wr, 053/273, Sprawozdanie okresowe PUBP w Bolesławcu za miesiąc kwiecień 1953 r., Bolesławiec 5 V 1953 r., k. 34.

⁴⁶ AIPN Wr, 053/241-242, Sprawozdanie miesięczne z pracy PUBP w Kłodzku za okres od dnia 1 IV 1953 do dnia 1 V 1953, Kłodzko 2 V 1953 r. k. 52.

Szczególnie zwracano uwagę na zachowanie pominiętych przy wręczaniu zaproszeń. I tak np. ksiądz dziekan Kostial z Jeleniej Góry miał komentować, że fakt braku zaproszenia oznaczać musi, że będzie aresztowany⁴⁷. Inni z tego samego powiatu mieli się bać, że nie zostaną na stanowiskach i będą musieli pójść do pracy. Ksiądz Dzieciół miał się wyrazić wręcz, że pójdzie pracować w kopalni uranu, ksiądz Anton z kolei, że może nawet zginąć na szubienicy, a religii się nie wyrzeknie i nie będzie robił, co mu rząd każe. Jego słowa funkcjonariusze tłumaczyli tym, że był wychowankiem jezuitów⁴⁸.

Drugi etap działań UB związany był z przebiegiem samego ślubowania, o czym informacje przekazywali Urzędowi Bezpieczeństwa tajni współpracownicy, zwracający uwagę na różne sytuacje, zachowania zbiorowe i indywidualne. Akcję ślubowania w województwie wrocławskim rozpoczęto 14, a zakończono 17 kwietnia, w dwóch turach (turnusach – o godzinie 12.00 i 15.00). Na trzygodzinnych spotkaniach gromadzono średnio około 70 zaproszonych. W sumie na 397 zaproszonych pojawiło się 367.

Ilustracja 4. Ksiądz Bolesław Balicki, proboszcz parafii Nowogrodzic. Zbiory IPN

Dla wielu duchownych była to sytuacja bez wątpienia niezręczna, na którą reagowali różnymi komentarzami. Byli tacy, którzy zgodzili się zabrać głos podczas spotkań w sali Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu (księża: Szukalski, Zalewski, Jankowski, Siemanciov, Górecki, Mochoń, Krzeмиński). Chętnych zabrakło jednak 16 kwietnia, gdy – jak donosił informator

⁴⁷ AIPN Wr, 032/214, Telefonogram do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Wrocław 15 IV 1953 r., k. 163.

⁴⁸ AIPN Wr, 053/239-240, Sprawozdanie za miesiąc kwiecień 1953 r. z pracy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego na miasto i powiat Jelenia Góra, Jelenia Góra 5 V 1953 r., k. 124–125.

ps. „Zygmunt” – żaden z duchownych nie zdecydował się na zabranie głosu i „zrobiło się niezręcznie”⁴⁹.

Zebranie w jednym miejscu kilkudziesięciu duchownych stawało się okazją do wymiany informacji o tym, kogo opuszczono, a kogo nie, spekulacji na temat konsekwencji czy wręcz reagowania z dystansem na stresującą sytuację, w jakiej się znaleźli. Jeden z informatorów UB relacjonując uroczystość w PWRN, przytaczał np. komentarz, iż „skoro był ślub”, to musi być i wesele – po spotkaniu część księży spędziła czas na spożywaniu alkoholu, inni oddawali się grze w karty⁵⁰.

Ilustracja 5. Ksiądz Franciszek Sudół, proboszcz parafii Koskowice. Zbiory IPN

Dnia 13 V 1953 r. naczelnik Wydziału XI WUBP we Wrocławiu podsumował akcję ślubowania, oceniając, że większość duchownych odebrała je pozytywnie. Bardziej interesujące były obserwacje ze strony niedopuszczonych. Odnotowywano bowiem komentarze, w których wyrażali oni obawy co do dalszych losów i zajmowanych stanowisk. Tym tłumaczono fakt zabiegania przez część z nich o zorganizowanie możliwości złożenia przysięgi, zwracali się przy tym do PWRN za pośrednictwem OKK przy ZBOWiD oraz kurii⁵¹.

⁴⁹ AIPN Wr, 032/214, Doniesienie agenturalne informatora ps. „Zygmunt”, Wrocław 21 IV 1953 r., k. 248–249.

⁵⁰ AIPN Wr, 032/214, Notatka służbowa, Złotoryja 15 IV 1953 r., k. 184.

⁵¹ Dodatkowe ślubowanie księży zorganizowano na początku czerwca 1953 r., zaproszono 43 księży, przyjechało 41. Dwoch było chorych i nie dotarło. Zob. AIPN Wr, 032/214, Telefonogram do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Wrocław 12 VI 1953 r., k. 148.

Lwówek Śląski, 18.IV.53.

Ks. Skowron Mieczysław Czesław
Duszpasterstwo Parafialne
L w ó w e k Ś ł a s k i

Do
Z a r z ą d u
Okręgowej komisji książy
we W r o c ł a w i u

W myśl rozporządzenia O.Komisarza OO. Franciszkanów w Krakowie z dnia 6 stycznia 1953 r. zostałem przeznaczony w charakterze wikariusza do pracy duszpasterskiej w Szklarskiej Porębie z tym samym dniem. Nie wiem z jakich powodów nie otrzymałem zaproszenia do złożenia ślubowania na wierność Polsce Ludowej w myśl artykułu z dnia 9 lutego br. Przetę uprzejmie proszę Zarząd O.K.K. we Wrocławiu o interwencję w sprawie dopuszczenia mnie do ślubowania.

Wskazuję, że pracowałem na terenie województwa wrocławskiego przez lat osiem w charakterze wikariusza i prefekta parafii Jawor. W pracy swej nie spotkałem się z żadnymi zarzutami przeciwko dzisiejszej rzeczywistości. Od roku 1951 wskutek nadwyróżnionego zdrowia wyjechałem z Dolnego Śląska z polecenia lekarzy w tereny górskie do Jasła, gdzie leczyłem się przez półtora roku i poddałem się dwukrotnej poważnej operacji na dwunastnicę. Obecnie wskazany jest dla mnie pobyt w terenach podgórskich, a nie wiem z jakich powodów nie uwzględniono mojej służbowej translokacji do Szklarskiej Poręby, gdzie mnie nie zameldowano na stały pobyt. Obecnie przebywam we Lwówku Śląskim.

W powyższym oświadczeniu powołuję się na Ks. Waleriana Michnia, obecnego dziekana dekanatu Jawor.

*Proszę o umożliwienie złożenia przysięgi
na wierność Polsce Ludowej
w myśl artykułu z dnia 9 lutego 1953 r.*

Mieczysław Skowron
Ks. Mieczysław Czesław Skowron

ks. Skowron Mieczysław

ZARZĄD	WYKONAWCZY
O	OKRĘGOWE
Okręgowa Komisja Książy we Wrocławiu	
Wzrost	175,4
L. ur.	1913
Zat.	
R.I.	

Ilustracja 6. Pismo księdza Mieczysława Skowrona do Zarządu Okręgowej Komisji Książy we Wrocławiu z prośbą o umożliwienie złożenia przysięgi. Zbiory IPN

O poważnym potraktowaniu akcji świadczyć miały także zdaniem kierownictwa WUBP przesyłane pisemne tłumaczenia nieobecności, nierzadko z zaświadczeniami od lekarzy o chorobie. Akceptowano też sytuację osób w bardzo podeszłym wieku. Na przykład 82-letni ksiądz Michał Wojtas z powiatu wołowskiego nie tyle odmówił, ile twierdził, że jest już stary i nie dojedzie do Wrocławia (może co najwyżej do Wołowa)⁵². Niekiedy duchowni wykazywali się jednak gorliwością. Ksiądz Kopczyński z powiatu wrocławskiego rozbił się na motorze, poprosił o podstawienie auta przez PPRN, i faktycznie dojechał 16 kwietnia⁵³.

Na Dolnym Śląsku udziału w ślubowaniu odmówiło przynajmniej czterech duchownych. Wikary parafii w Obornikach Śląskich, Krzysztof Niechwiej, salwatorianin, nie przyjął zaproszenia, twierdząc, że jest ciągle przenoszony z miejsca na miejsce, co traktował jako formę prześladowania, więc – jak twierdził – „nie ma nic do stracenia”. Oświadczył, że nie pojedzie, choćby miało po niego przyjechać UB i go aresztować, że nie musi być księdzem i znajdzie sobie pracę „w cywilu”⁵⁴. Z tego samego zgromadzenia pochodził ksiądz Kazimierz Grabek, proboszcz parafii w Bagnie, powiat Wołów, który tłumaczył, że jest księdzem zakonnym, a nie świeckim, podlegał więc przełożonym zakonu w Krakowie i bez ich wiedzy nie może zaciągać zobowiązań. Jan Kosiedowski ze zgromadzenia oo. pallotyńców, wikary w Wałbrzychu-Podgórze, stwierdził, że już składał ślubowanie podczas przyjmowania do szkoły (jako prefekt)⁵⁵. Zaproszony ksiądz Czesław Przewoźniak z Jeleniej Góry uznał z kolei, że nie będzie łamał solidarności z braćmi pijarami, jak tłumaczył – „oni nie dostali [zaproszenia – przyp. RK], więc i on nie pojedzie”⁵⁶.

Wymiar operacyjny

Jak wskazywano wcześniej, jednym z celów towarzyszących procesowi ślubowania było poszerzenie możliwości działań operacyjnych. W praktyce oznaczało to zwiększenie liczby tajnych współpracowników, pozwalających zarówno pozyskiwać informacje o środowisku, jak i działać jako agenci. Funkcjonariusze prowadzili tego typu rozmowy z duchownymi – przed ślubowaniem grożąc, że ich

⁵² AIPN Wr, 032/214, Meldunek do Szefa WUBP we Wrocławiu, Wołów 13 IV 1953 r., k. 198.

⁵³ AIPN Wr, 032/214, Meldunek nr 3 do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Wrocław 16 IV 1953 r., k. 191.

⁵⁴ AIPN Wr, 032/214, Meldunek specjalny do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Trzebnica 13 IV 1953 r., k. 158.

⁵⁵ AIPN Wr, 032/214, Telefonogram, [Wrocław] 17 IV 1953 r., k. 136.

⁵⁶ AIPN Wr, 032/214, Notatka służbowa, Jelenia Góra 22 IV 1953 r., k. 261.

nie dopuszczają, oraz z częścią już po ślubowaniu. Raport z 21 IV 1953 r. wskazuje, że udało się skłonić do współpracy w czasie przeprowadzenia ślubowania w kwietniu 1953 r. przynajmniej 21 osób⁵⁷.

Tabela 2. Wykaz informatorów wśród duchowieństwa, zwerbowanych w czasie przeprowadzenia akcji ślubowania na wierność państwu.

OZI zwerbowani przed akcją ślubowania, ostatecznie dopuszczeni do ślubowania	
„Arbor”	Ksiądz świecki zwerbowany przed złożeniem ślubowania, a następnie dopuszczony, wykorzystywany wobec kleru greckokatolickiego
„Anatol”	Ksiądz zakonny, zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru zakonnego
„Fachowiec”	Zwerbowany przed akcją składania ślubowania, do kleru świeckiego z diecezji lwowskiej
„Zawadzki”	Ksiądz świecki, zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru greckokatolickiego
„Strzecha”	Ksiądz świecki, zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru świeckiego i aktywu katolickiego
„Jacek”	Ksiądz świecki, wicedziekan, zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru świeckiego autochtonicznego
„Jankowski”	Ksiądz świecki, zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru świeckiego
„Malinowski”	Ksiądz świecki, zwerbowany przed ślubowaniem, do akcji profilaktycznych
„Antoni”	Ksiądz świecki z zakonu jezuitów, zwerbowany przed ślubowaniem, do rozpracowania wrogiej działalności w Komisji Księży przy ZBO-WiD, rozeznania zagadnienia akcji Pro Rusia oraz akcji profilaktycznych (był kandydatem na prezesa OKK przy ZBOWiD)
„Józef”	Ksiądz świecki, zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru z diecezji lwowskiej
„Marek”	Ksiądz świecki zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru z diecezji lwowskiej
„Żak”	Ksiądz świecki, zwerbowany przed ślubowaniem, do „wrogiej działalności na odcinku przemysłu”, pracujący w ośrodku przemysłowym
„Szczery”	Ksiądz świecki, dziekan, zwerbowany przed ślubowaniem, do akcji profilaktycznych
„Jaworski”	Ksiądz świecki, zwerbowany przed ślubowaniem, ze środowiska robotniczego (w ośrodku przemysłowym)

⁵⁷ Prób było na pewno więcej, czego dowodem mogą być raporty z nieudanych rozmów werbunkowych np. z księdzem Łukaszem Makolądrą ze Środy Śląskiej w dniu 12 IV 1953 r., czy też księdzem Cieślikiem z parafii w Ścinawie w dniu 24 IV 1953 r., zob. AIPN Wr, 032/214, Notatka służbowa z przeprowadzonej rozmowy z księdzem Makolądrą Ł[ukaszem], Środka Śląska 12 IV 1953 r., k. 217–220.

„Teofil”	Ksiądz świecki, z byłego kleru greckokatolickiego, zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru rzymskokatolickiego; miał zastrzec, że na temat grekokatolików nie będzie donosił, określony jako „nacjonalista”
„Pelikan”	Z kleru świeckiego, zwerbowany przed ślubowaniem, do kleru z diecezji lwowskiej
„Jan”	Ksiądz zakonny z zakonu benedyktynów, zwerbowany przed ślubowaniem, do sprawy agencyjno-śledczej krypt. „Skarb”
Duchowni niedopuszczeni do ślubowania, zwerbowani po akcji ślubowania	
„Jan”	Ksiądz świecki wywodzący się z zakonu księży misjonarzy, niedopuszczony do ślubowania, do wrogiego kleru na terenie powiatu kłodzkiego (zakon misjonarzy w Sokołówce, Seminarium Duchowne)
„Radkowski”	Ksiądz świecki, autochton, niedopuszczony do ślubowania, do kleru zakonnego i zakonów autochtonicznych (podejrzanie o rewizjonizm)
„Kubacki”	Ksiądz świecki, niedopuszczony do ślubowania, do reakcyjnej części kleru świeckiego w terenie nadgranicznym.
(nieczytelne)	Ksiądz zakonny z zakonu franciszkanów brązowych, do srogiej działalności wśród kleru zakonnego

Źródło: AIPN Wr, 032/214, Meldunek specjalny do Dyrektora Departamentu XI MBP w Warszawie, Wrocław 21 IV 1953 r., k. 139–140.

Analiza dokumentacji wytworzonej przez struktury powiatowe UB pozwala zaryzykować tezę, że w istocie było ich więcej, np. w powiecie trzebnickim zwerbowano dwóch proboszczów o pseudonimach „Byrski” i „Trzebnicki”. Z powiatu oleśnickiego donoszono o werbunku informatora ps. „Zagłoba”. Spośród duchownych pierwotnie niedopuszczonych do głosowania, po werbunku wyrażono zgodę na ślubowanie z wyjątkiem informatora ps. „Anatol”. W ten sposób chciano go głębiej zakonspirować (miała funkcjonować legenda księdza wrogiego). Z pozostałej grupy nie ślubujących i nie zwerbowanych przeprowadzono rozmowę z księdzem Wiktorem Krusze z zakonu oblatów, który przybył z Poznania, był zwerbowany, ale odmawiał współpracy⁵⁸. Oprócz wspomnianych wyżej w powiecie kamiennogórskim w kwietniu zwerbowano informatora ps. „Wiktor”, który donosił o nastrojach i komentarzach duchowieństwa w okresie ślubowania⁵⁹. Dnia 23 kwietnia zwerbowano informatora ps. „Zawisza” do rozpracowania księży

⁵⁸ AIPN Wr, 032/214, Meldunek specjalny do Dyrektora Departamentu XI MBP w Warszawie, Wrocław 21 IV 1953 r., k. 139–140.

⁵⁹ AIPN Wr, 053/238-239, Sprawozdanie miesięczne z pracy operacyjnej PUBP w Kamiennej Górze za miesiąc kwiecień 1953 r., Kamienna Góra 5 V 1953 r., k. 206

palotynów⁶⁰. Można więc powiedzieć, że cel służb specjalnych, jakim było poszerzenie możliwości operacyjnych, został osiągnięty. Oczywiście kwestia faktycznego przebiegu współpracy jest czymś zupełnie innym – bez wątpienia jednak mechanizm szantażu zadziałał, co stawiało duchownych, którzy okazali słabość, w trudniejszej sytuacji wobec władz.

Po analizie nadsyłanych z terenu informacji 2 V 1953 r. Szef WUBP skierował do jednostek powiatowych pismo, w którym wskazywał na konieczność rozpoczęcia zaplanowanych działań operacyjnych w stosunku do księży niedopuszczonych do ślubowania, oraz biernych i wrogów, którzy zostali „dopuszczeni z przyczyn obiektywnych”. W stosunku zaś do zaproszonych, którzy nie dopełnili obowiązku – należało przystąpić do łamania ich oporu przez wykorzystanie operacyjne⁶¹. Machina безпеki miała działać dalej⁶².

Podsumowanie

Działania podejmowane przez władze wobec Kościoła katolickiego od końca lat 40., a których apogeum nastąpiło w 1953 r., wpisywały się w logiczną sekwencję zdarzeń, rozpoczętych po II wojnie światowej. W pierwszej kolejności chodziło o usankcjonowanie dominacji politycznej komunistów, co uczyniono na drodze sfałszowania wyborów (eliminacja opozycji legalnej) i likwidacji zbrojnego oporu (konsekwencje amnestii z 1947 r.). Tak uzyskana władza posłużyła do wdrożenia zmian w zarządzaniu i strukturze gospodarki, poprzez działania zmierzające do likwidacji sektora prywatnego i wprowadzenia centralnego planowania. W praktyce dążono do całkowitego uzależnienia jednostki od władzy, pozbawiając ją zarówno własności (bitwa o handel, nacjonalizacja przemysłu, kolektywizacja rolnictwa) jak i środków pieniężnych (wymiana pieniądza z października 1950 r.). Trzecim etapem działań komunistów było uzyskanie kontroli nad instytucjami, organizacjami zachowującymi dotąd pewne formy niezależności. Dotyczyło to

⁶⁰ AIPN Wr, 032/214, Pismo do Dyrektora Departamentu XI MBP w Warszawie, Wrocław 24 IV 1953 r., k. 138.

⁶¹ AIPN Wr, 032/214, Pismo Naczelnika Wydziału XI do Szefów PUBP, Wrocław 2 V 1953 r., k. 142.

⁶² Już trzy lata później, 17 IV 1956 r. cały materiał dotyczący akcji ślubowania trafił na półki archiwum z adnotacją, że materiały te nie będą wykorzystywane ze względu na ich „nieaktualność”, zob. AIPN Wr, 032/214, Notatka informacyjna, dotycząca teczki z materiałami w sprawie ślubowania księży na wierność Polsce, Wrocław 17 IV 1956 r., k. 4.

partii satelickich, organizacji młodzieżowych oraz właśnie związków wyznaniowych z Kościołem katolickim na czele.

Gdy przyjrzyć się zaangażowaniu w wymienione powyżej wielkie akcje władz (amnestia – wymiana pieniędzy z 1950 r. – akcja przeprowadzenia ślubowania), dostrzec można ciekawą ewolucję, jeśli idzie o miejsce w nich aparatu bezpieczeństwa, który stopniowo usuwał się w cień zachodzących wydarzeń, co bynajmniej nie oznaczało spadku jego znaczenia. W 1947 r. przeprowadzenie ustawy amnestyjnej zostało wprost oddane w ręce bezpieki, która występowała oficjalnie jako organ władzy. Jesienią 1950 r. dla zewnętrznego obserwatora funkcjonariusze UB mogli występować w charakterze ochrony głównych realizatorów wymiany, czyli pracowników NBP⁶³. W 1953 r. oficjalnie akcję ślubowania przygotowywały organa administracji na poziomie rad narodowych, ze szczególnym uwzględnieniem pionu do spraw wyznań. Jak więc widać starano się ograniczać publiczną obecność służb specjalnych w życiu społecznym, politycznym czy gospodarczym. Polska miała kojarzyć się z państwem demokratycznym (choć ustrój ten dookreślano pojęciem „ludowy”), zarządzanym przez powołane do tego konstytucyjne organa administracji, a nie reżimem opartym na służbach specjalnych. Ukoronowaniem tego procesu będzie likwidacja w 1956 r. odrębnego ministerstwa i „ukrycie” Służby Bezpieczeństwa w strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Przygotowanie i wprowadzenie jednej z części dekretu z 9 II 1953 r. pokazuje jednak właściwe realia funkcjonowania systemu, w którym aparat represji miał wiele możliwości wpływania na politykę państwa. W opisywanym przypadku objawiało się to przede wszystkim w decydowaniu o selekcji duchownych, ich kwalifikowaniu do różnych kategorii (pozytywny, wrogi, neutralny – ta nomenklatura ulegała przekształceniom w kolejnych dekadach), a więc o tym, jak będą traktowani. To swoiste wydawanie certyfikatów „lojalności” było jedną z najważniejszych prerogatyw, wpływających na umiejscowienie bezpieki w strukturze zarządzania państwem, opartym przecież na systemie nomenklatury. Zarządzający Polską komuniści zdali sobie z tego sprawę, ograniczając możliwość werbowania przez służby jako tajnych współpracowników członków partii komunistycznej czy też prowadzenia wobec nich działań operacyjnych⁶⁴.

⁶³ Robert Klementowski, *Zabezpieczenie ustawy o zmianie systemu pieniężnego*, [w:] *Od wymiany do wymiany. Banknoty polskie 1945–1995*, red. *idem*, Maciej Szymczyk, *Duszyniki-Zdrój*, Wrocław–Warszawa 2021, s. 53–66.

⁶⁴ Zasadę tę przyjęto wprawdzie po 1956 r., ale co najmniej od 1954 r. o próbie werbunku czy rozpracowywaniu członka PZPR przez UB należało informować I sekretarza KW PZPR.

Kolejną rzeczą jest kwestia sposobu, w jaki bezpieka realizowała dekret, wyraźnie podporządkowując selekcję pod potrzeby służby – ochronę własnych współpracowników, stworzenia perspektywy działań operacyjnych na przyszłość, a więc wpływania na zachowania konkretnych ludzi, często wbrew planom innych struktur państwa. Urząd Bezpieczeństwa wychodził więc tutaj poza rolę organu karzącego, represjonującego na rzecz aktywnego prowadzenia polityki (w tym przypadku lokalnej). W przekonaniu autora wynikało to z coraz większej świadomości, iż w sprawowaniu władzy najistotniejsze jest posiadanie informacji, możliwość wpływania na jednostkę, nadzór, czyli generalnie działania o charakterze profilaktycznym (rozmowy ostrzegawcze, ograniczenie dostępu do zawodu, nauki, swobody poruszania się, kompromitowanie w środowisku), a nie brutalna siła.

Istnieje bogata literatura, kształtująca wizerunek Kościoła jako instytucji podlegającej wyjątkowym na tle społeczeństwa i długofalowym represjom. Przywołuje się zarówno przykłady polityki państwa, zmierzające do podporządkowania duchowieństwa, jak i indywidualne losy księży świeckich, zakonników i zakonnic, aresztowanych, torturowanych, skazywanych na długoletnie wyroki więzienia czy nawet karę śmierci. W przekonaniu autora należy szczególnie mieć w pamięci losy i cierpienie indywidualnych ofiar systemu, które nie mogą stać się parawanem dla całego środowiska, podchodzącego do obowiązków (nakazów, zakazów), nakładanych przez państwo w bardzo różny sposób. Odtworzenie motywacji działań człowieka po wielu latach jest nader ryzykownym przedsięwzięciem, by nie rzec niemożliwym. W istocie rzeczy bowiem badacze mają do dyspozycji jedynie poszlaki, ogólną wiedzę o psychologii człowieka i ewentualnie doświadczenie w analizie podobnych przypadków z przeszłości. Wymaga to m.in. prowadzenia badań podstawowych, dzięki którym poszerzamy wachlarz możliwych działań człowieka postawionego wobec opresyjnego systemu. Niewątpliwie pomóc w tym może także obraz, jaki wyłania się z materiału zbieranego przez terenowy aparat bezpieczeństwa podczas akcji ślubowania na wierność państwu w 1953 r. Z zachowanych notatek, doniesień agenturalnych wyłania się szerokie spektrum możliwych reakcji, zresztą podobnie jak w przypadku innych „regulacji prawnych”, uderzających w funkcjonowanie duchowieństwa (np. zakładanie ksiąg inwentaryzacyjnych). Od jawnego, publicznie prezentowanego oporu po przypadki bezwarunkowego podporządkowania lub załamania się. Przykładem tego jest sytuacja z powiatu lwóweckiego, w którym aparat przemocy wytypował dwóch duchownych

do przymusowego przeniesienia za dotychczasową postawę – księży Bernarda Pyclika i Antoniego Kija. Ten pierwszy pozostając wiernym swoim poglądom, za karę został przeniesiony na inną parafię. Drugi z nich, zastraszony, podpisał zobowiązanie do współpracy jako informator ps. „Strzecha”⁶⁵.

Na terenie województwa wrocławskiego odmówiła udziału w ślubowaniu jedynie znikoma część księży, z czego nie należy jednak wyciągać zbyt jednoznacznych i pochopnych wniosków. Zachowane opisy w materiałach aparatu bezpieczeństwa wskazują na te motywacje, szczególnie interesujące dla władz (jako dowód upadku moralnego, obłudy itd. środowisk kościelnych). Pojawiło się na przykład wiele doniesień dotyczących obaw o zachowanie stanowiska (proboszczowie). Co gorsze donoszono o dyskusjach na temat możliwości objęcia nowych, „lepszycy” parafii kosztem ofiar władz (jak szeptano, ksiądz Lagosz miał mieć wykaz placówek, o które można się ubiegać⁶⁶). Poza tym miały zacząć się kłótnie między „księżmi-patriotami” o co większe parafie, doszło nawet do „wyzwisk między Boczkim a Sznipem” – jak donosił informator ps. „Klon”⁶⁷. Czasami odnieść można wrażenie, że kapłani są zaskoczeni, iż władze są na tyle zdeterminowane, by skorzystać ze swoich uprawnień (zwłaszcza gdy okazało się, że przynależność do organizacji nie zapewni ochrony), krnąbrnych księży usuwa, aresztuje i stawia przed sądem. Zachowania większości duchownych określić można jako realistyczne, być może wyrachowane, wynikające ze świadomości, że czynny opór musi pozostać jedynie pustą demonstracją. Tylko gdzieś przez donosy przeziiera ironiczne wręcz podejście do sytuacji, w jakiej się znaleźli, co pokazuje zwykły ludzki wymiar ich losów.

Na postawy duchownych wpływ miały bez wątpienia trzy kwestie. O jednej z nich wspomniano już wyżej, mianowicie o działaniach ze strony szeroko rozumianego aparatu represji. Poza tym, jak wszyscy obywatele podlegali wpływom propagandy (media, organizacje). Podejmowanie działań, które skutkowały represjami ze strony państwa, było więc trudne i wymagało nie tylko odwagi. Wiąże

⁶⁵ Robert Klementowski, *Urząd Bezpieczeństwa w powiecie Lwówek Śląski (1945–1956)*, Wrocław 2006, s. 207–212.

⁶⁶ AIPN Wr, 032/214, Doniesienie agenturalne informatora ps. „Prawdziwy”, Wrocław 16 IV 1953 r., k. 247.

⁶⁷ AIPN Wr, 032/214, Doniesienie agenturalne informatora ps. „Klon”, Wrocław 25 IV 1953 r., k. 240–241.

się bowiem ściśle z osobistymi doświadczeniami okresu wojny i zachodzącymi przeobrażeniami w świadomości społecznej⁶⁸.

Nie możemy przy tym zapominać, że mówimy o środowisku ludzi dojrzałych lub bardzo dojrzałych (urodzonych na przełomie wieków, a więc 50-, 60-latków), relatywnie dobrze wykształconych. Cenili pozycję społeczną, jaką zajmowali, tym bardziej że w większości doświadczyli już represji ze strony wrogiej im machiny państwa (okupacja i represje ze strony faszystów i bolszewików). W porównaniu z czasami okupacji oczekiwania ze strony państwa mogły wydawać się znośne (wystarczyło nieangażowanie się w politykę, wykonywanie poleceń administracyjnych, by zachować lokalną pozycję). Kwestią wartą dyskusji jest odpowiedź na pytanie, czy i do jakiego stopnia były oczekiwania wobec duchownych, by stawali się liderami społecznego oporu (czego władze się obawiały, wskazując wielokrotnie na lokalny autorytet kapłana).

I w końcu rzecz nie bez znaczenia dla każdej organizacji o charakterze hierarchicznym. Od 1951 r. na czele Kościoła na Dolnym Śląsku stanął jako wikariusz kapitulny ksiądz Kazimierz Lagosz⁶⁹. Spędziwszy kilka miesięcy w więzieniu (od października 1949 do lutego 1950 r.), stał się przez kolejne lata posłusznym wykonawcą poleceń władz państwowych, czego także wymagał od podległych sobie kapłanów. Dla księży diecezjalnych, w przeciwieństwie do zakonnych (ci mieli oparcie we własnych zgromadzeniach), oznaczało to, że w ewentualnym sporze z władzami nie mogli liczyć na wsparcie kurii. Funkcjonariusze UB byli tego w pełni świadomi, rezydent „Kozłowski” z Wrocławia donosił 23 IV 1953 r. o plotkach wśród duchowieństwa o stanowisku ordynariusza wrocławskiego, który dał jasno do zrozumienia, iż kto nie zostanie zaproszony do ślubowania, nie będzie mógł pełnić żadnego stanowiska na terenie archidiecezji. Bez względu na prawdziwość tej plotki, istotne jest to, iż takie głosy się pojawiały, stąd wśród duchownych obawy o zajmowane stanowiska⁷⁰. Zdecydowane działania władz wobec duchownej

⁶⁸ Określić je można jako bardziej lewicowe, niż się dzisiaj wydaje, zarówno programy polityczne socjalistów (z PPS), jak i ludowców (z PSL) pod koniec wojny przewidywały szereg reform podważających ustrój II RP. Nacjonalizacja przemysłu, rozwijanie spółdzielczości, reforma rolna nie budziły przecież kontrowersji. Dotyczyły to także miejsca duchownego w życiu społecznym (co może bardziej widoczne było w mieście, gdzie presja społeczności tradycyjnej nie była tak silna, jak na wsi).

⁶⁹ Zob. Bogaczewicz, *WUBP*.

⁷⁰ AIPN Wr, 032/214, Doniesienie agenturalne informatora, ps. „Kozłowski”, Wrocław 23 IV 1953 r., k. 238. Mówi to wiele o stanie psychicznym środowiska, które jak widać przyjmowało za możliwe pojawienie się takiego zagrożenia.

hierarchii (aresztowania i wyroki więzienia dla biskupów) nie pozostawiały złudzeń, co można uczynić z prostym proboszczem. Stąd wspomniana postawa realizmu, którą dostrzec można już było kilka dni po zakończeniu ślubowania, w trakcie zorganizowanych przez kurie wrocławską konferencjach w Jeleniej Górze i Kłodzku (archidiecezjalnie) na temat spółdzielczości produkcyjnej. Karnie stawili się na nie wszyscy księża z okolicznych dekanatów, nie odnotowano żadnych krytycznych wystąpień, a Wydział XI WUBP we Wrocławiu mógł zameldować do Warszawy, że nastrój na konferencjach był „bardzo pozytywny”⁷¹.

Badania podstawowe, oparte na źródłach, w tym opisywany przebieg części realizacji dekretu z 9 II 1953 r. powinny nas przekonywać, że nauka nie może odwoływać się do uproszczeń, charakterystycznych dla publicystyki czy działań popularyzatorskich opartych na schemacie bohatera-zdrajcy i odpowiedzialności zbiorowej. Pamiętać musimy o tym, że protagonistami dokumentów źródłowych bywają zazwyczaj przypadki skrajne (zdecydowany opór bądź bezwarunkowa lojalność), budzące podobnie głębokie emocje. Większość nie mieszcząca się w tych ekstremach jest zazwyczaj przemilczana, nie istnieje w polityce historycznej, a w skrajnych przypadkach podejrzewana o lojalność wobec władz. To też jest nieplanowany spadek po działaniach szeroko rozumianego aparatu represji.

⁷¹ AIPN Wr, 032/214, Pismo do Dyrektora Departamentu XI MBP w Warszawie, Wrocław 24 IV 1953 r., k. 138.

Aneks

Tabela 3. Wykazy duchownych dopuszczonych i niedopuszczonych do głosowania wedle powiatów (imię, nazwisko, rok urodzenia, stanowisko, uwagi autora oraz w cudzysłowie ewentualny komentarz funkcjonariuszy UB)

Bystrzyca⁷²
Dopuszczeni w I turnusie
Antoni Łopaciński, 1907, dziekan dekanatu Bystrzyca Kłodzka, „pozytywny”
Wiktor Kwapiński, 1885, proboszcz parafii w Międzylesiu, kapelan szpitala w Międzylesiu. Nie pojechał na ślubowanie z powodu choroby, przesłał usprawiedliwienie.
Józef Markusik, 1893, autochton, emeryt zamieszkały w Łądku Zdroju
Konstanty Daćko, 1903, administrator parafii Różanka Wieś
Feliks Bujalski, 1888, administrator parafii Gorzanów, członek OKK przy ZBoWiD. UB proponowało przenieść go na placówkę Szewce.
Henryk Wieśniak, 1909, administrator parafii Wójtowice
Józef Jastrzębski, 1908, administrator parafii Domaszków
Stanisław Synówka, 1912, proboszcz parafii Wilkanów
Walerian Bulec, 1909, administrator parafii Idzików
Dopuszczeni w II turnusie
Feliks Szeliga, 1911, administrator parafii Stary Waliszów, członek OKK przy ZBoWiD
Edward Skotnicki, 1915, administrator parafii Międzylesie. Nie pojechał na ślubowanie z powodu choroby.
Michał Lewicki, 1896, proboszcz parafii Trzebieszowice. Na liście do przeniesienia jest Szymon Lewicki, z parafii Drogosław (koło Nowej Rudy), którego UB proponowało przenieść na placówkę Gądkowice (powiat milicki).
Bronisław Kaczanowski, 1907, administrator parafii Stronie Śląskie. Dopuszczony, pomimo że znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Marian Walas, 1925, wikary parafii Bystrzyca Kłodzka
Władysław Makarczuk, 1899, proboszcz parafii Roztoki, członek OKK przy ZBoWiD
Niedopuszczeni
Jan Kulpa, 1909, proboszcz parafii Łądek Zdrój

⁷² W zestawieniu stworzonym w marcu 1953 r. zabrakło księdza Dudzikowskiego, proboszcza parafii Łomnica oraz wikarego parafii Bystrzyca Władysława Pomiotki, wskazanego do przeniesienia, zob.: AIPN Wr, 032/214, Wykaz księży z terenu województwa wrocławskiego w nawiązaniu do akcji składania ślubowań na wierność Państwu, Wrocław 26 III 1953 r., k. 60–61; Meldunek specjalny nr 1 do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Bystrzyca 13 IV 1953 r. k. 166.

Bolesławiec⁷³
Dopuszczeni w I turnusie
Wilhelm Boczek, 1907, dziekan dekanatu, Bolesławiec. UB proponował przeniesienie go na placówkę do Wrocławia (św. Maurycego).
Leon Młynarski, 1911, proboszcz parafii Raciborowice, „wrogo nie występuje”
Maksymilian Lampka, 1891, autochton, proboszcz parafii Kraśnik Dolny, „wrogo nie występuje”
Bolesław Orłowski, 1903, proboszcz parafii Tomisław, członek OKK przy ZBoWiD
Bolesław Balicki, 1897, autochton, proboszcz parafii Nowogrodzic, „wrogo nie występuje”
Dopuszczeni w II turnusie
Zdzisław Semenec, 1913, proboszcz parafii Gierałtów, „wrogo nie występuje”
Stefan Kukielczyński, 1910, proboszcz parafii Gromadka, „wrogo nie występuje”
Stefan Zieliński, wikary parafii Bolesławiec, „wrogo nie występuje”
Cyryl Lewalski, 1886, prefekt w stanie spoczynku, kapelan zakonu ss. adoratorek, rezydent w Bolesławcu
Niedopuszczeni
Jan Czapliński, 1925, ksiądz wikary parafii w Bolesławcu
Karol Żurawski, 1903, proboszcz parafii Tomaszów Bolesławiecki. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Jan Schmidt, 1908, autochton, ksiądz administrator parafii Wykroty. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Dzierżoniów
Dopuszczeni w I turnusie
Alojzy Górecki, 1910, proboszcz parafii Dzierżoniów Górny, członek OKK przy ZBoWiD
Piotr Łacki, 1911, proboszcz parafii Gilów, sympatyk OKK przy ZBoWiD
Aleksander Styczek, 1906, proboszcz parafii Piława Dolna, członek OKK przy ZBoWiD
Antoni Trzeciak, 1901, proboszcz parafii Bielawa Dolna, dziekan dekanatu dzierżoniowskiego, członek OKK
Karol Jerny, 1876, kapłan szpitala w Bielawie, członek OKK przy ZBoWiD. Nie pojechał na ślubowanie ze względu na stan zdrowia.

⁷³ W zestawieniu z 13 II 1953 r. z PUBP w Bolesławcu figuruje jeszcze wikary parafii Bolesławiec, ksiądz Franciszek Hanek, który nie znalazł się w wykazie Komisji, AIPN Wr, 032/216, t. 1, [Pismo do Wydziału XI WUBP we Wrocławiu], Bolesławiec 13 II 1953 r., k. 20.

Józef Jaskułowski, 1902, proboszcz parafii Pieszyce, „członek komisji intelektualistów”
Albin Wolny, 1907, proboszcz parafii Niemcza, „wrogo nie występujący”
Jan Dworzański, 1915, z zakonu reformatów, proboszcz parafii Łagiewniki, „wrogo nie występujący”
Władysław Dziendziora, 1917, karmelita, proboszcz parafii Ostroszowice, „wrogo nie występujący”
Dopuszczeni w II turnusie
Ginter Ćwięczek, 1910, proboszcz parafii Jordanów (Dzierżoniów) „wrogo nie występujący”
Zygmunt Wiśniewski, 1882, proboszcz parafii Bielawa Górna, „wrogo nie występował”. Nie pojechał na ślubowanie z powodu choroby, przysłał usprawiedliwienie.
Niedopuszczeni
Jan Melc, 1884, autochton, zastępca dziekana (dekanatu w Świdnicy), proboszcz parafii Kielczyn
Kazimierz Świątkiewicz, 1909, proboszcz parafii Jażwina. Na liście księży do przeniesienia.
Józef Listopad, 1916, proboszcz parafii Dzierżoniów Dolny. Na liście księży do przeniesienia.
Góra Śląska⁷⁴
Dopuszczeni w I turnusie
Antoni Chmielewski, 1906, dziekan, proboszcz parafii Góra Śląska, sympatyk OKK
Alojzy Schmidt, 1918, proboszcz parafii Czernina, „bierny”
Bronisław Ilnicki, 1908, proboszcz (administrator) parafii Siciny, członek OKK
Henryk Konarski, 1903, proboszcz (administrator) parafii Osetno, członek OKK
Józef Szyca, 1903, proboszcz parafii Wąsocz, „oficjalnie wrogo nie występuje”
Władysław Chmielewski, 1905, proboszcz (administrator) parafii Chrościna, „bierny”
Dopuszczeni w II turnusie
Kazimierz Walków, 1914, ksiądz prefekt z parafii Góra Śląska, członek OKK
Niedopuszczeni
Józefa Swojka, 1911, administrator parafii Chrościna

⁷⁴ AIPN Wr, 032/214, Lista obecności księży zaproszonych do składania ślubowania, [Wrocław 14 IV 1953 r., k. 103; Wykaz księży z terenu województwa wrocławskiego w nawiązaniu do akcji składania ślubowań na wierność Państwu, Wrocław 25 III 1953 r., k. 12–13.

Jelenia Góra⁷⁵
Dopuszczeni w I turnusie
Józef Węgrzyn, 1912, proboszcz parafii wojskowej w Jeleniej Górze, członek OKK przy ZBoWiD
Ferdynand Seweryn, 1914, proboszcz parafii Maciejowa, członek OKK przy ZBoWiD
Jan Matwiejczuk, 1912, proboszcz parafii Janowice, członek OKK przy ZBoWiD
Paweł Nowak, 1903, autochton, proboszcz parafii Karpacz, członek OKK przy ZBoWiD
Dominik Wawrzynowicz, 1889, proboszcz parafii Witków, wicedziakan, „pozytywny”
Stanisław Sendys, 1891, proboszcz parafii Piechowice, członek OKK przy ZBoWiD
Czesław Wehrnsztejn (Wersztajn), 1912, wikary parafii Jelenia Góra, „negatywnie ustosunkowany do rzeczywistości”
Henryk Bobowski, 1917, proboszcz parafii Szklarska Poręba, członek OKK przy ZBoWiD
Leander Drożdżał, 1916, franciszkanin, administrator parafii Kowary. Nie pojechał na ślubowanie ze względu na chorobę, przesłał usprawiedliwienie.
Gerard Kus, 1907, proboszcz parafii Siedlęcín, „bierny”
Kryspin Pluta, 1917, kapelan SS Służebniczek, osiedlony w Szklarskiej Porębie, „bierny”. Nie pojechał na ślubowanie z powodu choroby.
Bronisław Miklasiewicz, 1900, proboszcz parafii Stara Kamienica, „wcześniej wrogi, teraz bierny”
Stanisław Wałachowski, wikary parafii Sobieszów, „bierny”. Nie pojawił się na ślubowaniu, bowiem na stałe wyjechał poza województwo.
Dopuszczeni w II turnusie
Stanisław Jaremczuk, 1921, wikary parafii Jelenia Góra, „bierny”
Leonard Skwarczewski, 1903, wikary parafii Jelenia Góra, „bierny”
Tadeusz Leśniak, 1922, wikary parafii Kowary, „negatywnie ustosunkowany”
Edward Zadęcki, 1912, wikary parafii Karpacz, „chwiejny”
Jacek Brzezík, 1906, kapelan szpitala w Mietkowie, członek OKK przy ZBoWiD
Czesław Przewoźniak, 1910, pijar, wikary parafii Cieplice, „bierny”
Alojzy Michalik, 1883, kapelan szpitala (Cieplice), ksiądz zakonny, „negatywnie nastawiony, ale na zewnątrz nie okazuje tego”
Bolesław Zajęc, 1917, proboszcz parafii Sobieszów, „negatywnie nastawiony, ale nie jest szkodliwy”

⁷⁵ AIPN Wr, 032/214, Notatka służbowa, Jelenia Góra 8 IV 1953 r., k. 256.

Tadeusz Dąbrowski, 1918, wikary parafii Szklarska Poręba, „negatywnie ustosunkowany, ale wrogo nie występuje”
Stanisław Wawszczak, 1913, bernardyn, kapelan ss. boromeuszek, „negatywnie ustosunkowany, ale jawnie wrogo nie występuje”
Franciszek Rychter, 1910, kapelan ss. urszulanek de Notre Dame, „bierny”
Niedopuszczeni
Dominik Kostial, 1880, były dziekan dekanatu
Ludwik Anton, 1914, proboszcz parafii Karpniki, były jezuita. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Adam Habrat, 1913, z parafii Mysłakowice
Władysław Dzieciół, 1908, pijar, proboszcz parafii Cieplice
Antoni Tarczykowski, wikariusz parafii Cieplice, pijar
Jawor
Dopuszczeni w I turnusie
Michał Nestorowski, 1915, kapucyn, proboszcz parafii Bolków
Ernest Białek, 1913, franciszkanin, proboszcz parafii Jawor
Stanisław Budzan, 1914, franciszkanin, proboszcz parafii Lipa
Stanisław Leja, 1921, franciszkanin, proboszcz parafii Mściwojów
Aleksander Kwaśniak, 1910, franciszkanin, proboszcz parafii Rozтока
Jan Szul, 1907, proboszcz parafii Sady Górne, członek OKK przy ZBoWiD
Józef Urbaniak, 1915, proboszcz parafii Dobromierz, sympatyk OKK przy ZBoWiD
Dopuszczeni w II turnusie
Józef Nestorowski, 1912, wikary parafii Bolków, z zakonu kapucynów
Wacław Siniewicz, 1921, franciszkanin, wikary parafii Jawor
Juliusz Barzycki, 1885, administrator parafii Męcinka
Robert Wajs, 1907, franciszkanin, administrator parafii Słup
Jan Dąbek, 1918, franciszkanin, wikary parafii Jawor
Niedopuszczeni
Jerzy Rumak, 1910, kapucyn, administrator parafii Kwietniki
Zygmunt Majger, 1920, franciszkanin, proboszcz parafii Paszowice

Kamienna Góra
Dopuszczeni w I turnusie
Mieczysław Krzemiński, 1913, dziekan dekanatu Kamienna Góra, członek OKK przy ZBoWiD
Józef Mazur, 1922, wikary parafii Chełmsko Śląskie, „pozytywny”
Wiktor Józefowicz, 1905, proboszcz parafii Marciszów, „bierny”
Władysław Kot, 1906, proboszcz parafii Witków Śląski, „bierny”. Nie pojawił się na ślubowaniu i jak pisano: „nie usprawiedliwił się, podczas akcji ślubowania wyjechał celowo z tego terenu (sprawy rodzinne)”.
Dopuszczeni w II turnusie
Jan Gawino, 1908, proboszcz parafii Chełmsko Śląskie, „bierny”
Czesław Rutkowski, 1916, proboszcz parafii Krzeszów, „bierny”
Mikołaj De Luterotti, narodowości włoskiej, kapelan ss. benedyktynek w klasztorze Krzeszów, „kiedyś występował wrogo, teraz bierny”.
Niedopuszczeni
Bronisław Gawrys, 1900, proboszcz parafii Kamienna Góra
Julian Kowalski, 1885, proboszcz parafii Miskowice
Stanisław Nowak, 1909, proboszcz parafii Leszczyniec. Znajdował się na liście księży do przeniesienia na placówkę Wierzbno-Sobiciska.
Kłodzko⁷⁶
Dopuszczeni w I turnusie
Jan Lach, 1906, administrator parafii Ścinawka Dolna
Alfons Drzymała, 1903, proboszcz parafii Radków
Jan Kania, 1899, proboszcz parafii Jaskowa Dolna
Mikołaj Owsiański, 1910, proboszcz parafii Wojciechowice
Michał Dutkiewicz, 1891, proboszcz parafii Dzikowiec
Emilian Welisz, 1884, wikary parafii Kłodzko
Marian Barg, 1891, proboszcz parafii Polanica Zdrój
Kazimierz Bohusz, 1897, proboszcz parafii Bożków, członek OKK
Józef Welc, 1880, proboszcz parafii Niwa, członek OKK
Antoni Pałka, 1886, wikary parafii Kudowa-Zdrój

⁷⁶ Brak w tym wykazie księdza Michała Koziury z gromady Żelazno, który nie dostał zaproszenia, o czym meldowano 15 kwietnia; AIPN Wr, 032/214, Telefonogram do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Kłodzko 15 IV 1953 r., k. 162.

Antoni Tytko, 1907, administrator parafii Kłodzko i przeor klasztoru oo. franciszkanów w Kłodzku
Józef Dziemian, 1900, proboszcz parafii Stary Wielisław. UB proponował przenieść go na placówkę Wierzchowice.
Ignacy Szuba, 1887, proboszcz parafii Wojciechowice
Bolesław Pyzik, 1912, proboszcz parafii Ludwikowice Kłodzkie
Jan Poręba, 1911, proboszcz parafii Szalejów Górny. Nie pojechał na ślubowanie z powodu choroby, przesłał usprawiedliwienie.
Herman Gawroński, 1897, proboszcz parafii Ścinawka Górna
Albin Horba, 1895, proboszcz parafii Duszniki Zdrój
Modest Gajewski, 1914, proboszcz parafii Kudowa Zdrój
Dopuszczeni w II turnusie
Jan Karczewski, 1890, wikary parafii Nowa Ruda. Nie pojechał na ślubowanie i nie usprawiedliwił się.
Tomasz Mochoń, 1899, proboszcz parafii Krosnowice
Michał Machnik, 1881, wikary parafii Duszniki Zdrój i administrator parafii Zieleniec. Nie pojechał na ślubowanie ze względu na chorobę, przesłał usprawiedliwienie.
Józef Tokarz, 1900, proboszcz parafii Kudowa Czerмна
Piotr Oślizlok, 1908, proboszcz parafii Jurandów, p.o. dziekana dekanatu kłodzkiego
Marian Szmul, 1917, wikary parafii Wambierzyce
Ryszard Szweda, 1912, wikary kościoła przy klasztorze oo. franciszkanów w Kłodzku
Marek Kolbuszewski, 1910, kapucyn, kapelan ss. sakramentek, Kłodzko
Paweł Molski, wikary parafii Gorzanów ze zgromadzenia sercanów. Na liście nieobecnych na ślubowaniu opisywany jako wikary parafii Sokołówka. W czasie głosowania był nieobecny na terenie województwa, usprawiedliwił go proboszcz.
Niedopuszczeni
Michał Białowąs, 1894, proboszcz parafii Nowa Ruda i p.o. dziekana dekanatu noworudzkiego
Jan Szuba, 1912, superior zakonu jezuitów, administrator parafii Kłodzko
Eustachy Kuśmierz, 1919, wikary parafii Kłodzko
Wojciech Majkowski, 1904, proboszcz parafii Słupiec
Jan Skoczeń, 1912, wikary parafii Kłodzko, jezuita
Edward Jasiewicz, 1913, proboszcz parafii Wambierzyce
Władysław Lupa, 1908, proboszcz parafii Szczytna Śląska, z zakonu oo. misjonarzy

Lubań
Dopuszczeni w I turnusie
Kazimierz Solecki, 1912, administrator parafii Sulików, „wrogo nie występuje”
Tadeusz Malski, 1997, proboszcz parafii Rudzica, „wrogo nie występuje”
Józef Burzyński, 1900, administrator parafii Radzimów, członek OKK przy ZBoWiD. Proponowano by przenieść go na placówkę Leszczyniec.
Mieczysław Kmita, administrator parafii Zawidów, „wrogo nie występuje”
Wacław Brzozowski, 1902, administrator parafii Olszyna, „wrogo nie występuje”
Cyprian Świątek, 1902, proboszcz parafii Leśna, „wrogo nie występuje”
Dopuszczeni w II turnusie
Franciszek Wołoszczuk, 1906, proboszcz parafii Henryków Lubański, „ostatnio wrogo nie występuje”. Nie pojechał na ślubowanie z powodu choroby, przesłał usprawiedliwienie.
Wacław Domański, 1911, administrator parafii Uniegoszcz, „wrogo nie występuje”
Niedopuszczeni
Antoni Wamporzyc, 1919, proboszcz parafii Lubań z zakonu reformatów. UB proponował przeniesienie na placówkę w Brzeziej Łące.
Edmund Jasiak, 1913, proboszcz parafii Siekierczyn. Na liście księży do przeniesienia, tu jako proboszcz parafii Lubań Śląski
Lubin
Dopuszczeni w I turnusie
Jerzy Thoma, 1920, proboszcz parafii Pogorzelska
Józef Szlek, 1913, proboszcz parafii Chocianów
Jan Polański, 1888, proboszcz parafii Rudna
Erwin Ramik, 1912, proboszcz parafii Szklary
Erwin Żołyński, 1912, proboszcz parafii Miłoradzice
Dopuszczeni w II turnusie
Franciszek Piecha, 1912, wikary parafii Lubin
Czesław Guziński, 1908, wikary parafii Chocianów
Ludwik Lis, 1919, proboszcz parafii Brunów
Niedopuszczeni
Andrzej Świda, 1905, dziekan, proboszcz parafii Lubin, zakon salezjanów. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Józef Grychtolik, 1916, wikary parafii w Lubinie, zakon salezjanów

Legnica
Dopuszczeni w I turnusie
Władysław Semenców, 1914, proboszcz parafii Prochowice
Franciszek Sudoł, 1903, proboszcz parafii Koskowice
Franciszek Bosak, 1913, proboszcz parafii Legnickie Pole
Ferdynand Łukowski, 1909, wikary parafii w Legnicy, autochton. UB proponowało przenieść go na administratora parafii w Bożkowie.
Onufry Stankiewicz, 1917, wikary parafii św. Trójcy w Legnicy
Józef Szpyrna, 1903, wikary w Legnicy
Dopuszczeni w II turnusie
Tadeusz Łączyński, 1913, proboszcz parafii Piotra i Pawła w Legnicy. Nie pojawił się na ślubowaniu, ponieważ w tym czasie był na urlopie poza województwem.
Stanisław Szczepański, 1902, proboszcz parafii Św. Trójcy w Legnicy
Zygmunt Kozłowski, 1916, wikary parafii w Legnicy, franciszkanin
Mieczysław Grzesikowski, wikary parafii w Legnicy
Józef Nieckula, salezjanin, wikary parafii w Legnicy
Niedopuszczeni
Jan Nastalski, 1916, franciszkanin, proboszcz parafii św. Jana w Legnicy
Jan Winiarski, 1912, wikary parafii św. Trójcy w Legnicy
Paweł Łysek, ur. 1917, salezjanin, proboszcz parafii Grzymalin. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Lwówek Śląski⁷⁷
Dopuszczeni w I turnusie
Jan Czychuła (Czczuła), 1884, proboszcz parafii Włodzice Wielkie, sympatyk OKK przy ZBoWiD
Aureli Fuchs, 1880, proboszcz parafii Grudza, członek OKK przy ZBoWiD. UB proponował przeniesienie go na placówkę Tyniec Mały.
Bolesław Ekiert, 1911, proboszcz parafii Lwówek Śląski, „członek Komisji Intelktualistów”
Zygmunt Majchrzak, 1901, dziekan dekanatu Wleń, „mimo wrogości na zewnątrz nie występuje”

⁷⁷ Nie uwzględniono także wikarego Mieczysława Skowrona, który miał objąć służbę w parafii w Szklarskiej Porębie. Pisał więc do Okręgowej Komisji Księży o załatwienie możliwości przystąpienia do ślubowania, AIPN Wr, 032/214, Pismo księdza Mieczysława Skowrona do Zarządu Okręgowej Komisji Księży we Wrocławiu, Lwówek Śląski 18 IV 1953 r., k. 222.

Paweł Klimański, 1890, proboszcz-emeryt parafii Świeradów-Zdrój, autochton, „wrogo nie występuje”. Nie pojechał na ślubowanie ze względu na chorobę, przysłał usprawiedliwienie.
Władysław Kołcon, 1901, proboszcz parafii Pasiecznik, członek OKK przy ZBoWiD
Ursyn-Józef Ryłko, 1916, proboszcz parafii Zbylutów, „członek Komisji Intelktualistów”
Władysław Monasterski, 1876, proboszcz parafii Chmielęń, „pozytywnie ustosunkowany”
Michał Michniak, 1907, proboszcz parafii Pławna, członek OKK przy ZBoWiD
Dopuszczeni w II turnusie
Marian Hamerski, 1910, proboszcz parafii Świeradów-Zdrój, „bierny”
Antoni Kij, 1916, proboszcz parafii Gryfów Śląski, „wcześniej wrogi, teraz pozytywny”. Dopuszczony, pomimo że był na liście do przeniesienia.
Eligiusz Kozak, 1919, wikariusz parafii Lwówek Śląski, „wcześniej wrogi, teraz pozytywny”
Artur Marynowski, 1896, proboszcz parafii Wojciechów, „bierny”. Nie pojechał na ślubowanie ze względu na chorobę, przysłał usprawiedliwienie.
Eugeniusz Węgrzyn, 1908, proboszcz parafii Wleń, „wcześniej wrogi, teraz członek Komisji Intelktualistów”
Niedopuszczony
Bernard Pyclik, 1896, administrator parafii w Lubomierzu. Na liście księży do przeniesienia.
Milicz
Dopuszczeni w I turnusie
Celestyn Rubaszewski, 1907, proboszcz parafii Milicz, sympatyk OKK przy ZBoWiD
Władysław Niedźwiedzki, 1893, wicedziekan, proboszcz parafii Barkowo, członek OKK przy ZBoWiD. Nie pojechał na ślubowanie ze względu na chorobę, przysłał usprawiedliwienie. UB proponował przenieść go do Brzegu Dolnego.
Józef Pieczonka, 1906, administrator parafii Wierzchowice, „wrogo nie występuje”
Antoni Niezabitowski, 1913, proboszcz parafii Powitno, członek OKK przy ZBoWiD
Józef Mendelewski, 1903, dziekan, proboszcz parafii Prusice, członek OKK przy ZBoWiD
Konrad Sarwa, 1902, wikary parafii Żmigród
Stefan Iwanicki, 1883, proboszcz parafii Korzeńsko, „wrogo nie występuje”
Józef Pisula, 1919, wikary parafii Cieszków, „wrogo nie występuje”
Dopuszczeni w II turnusie
Jarosław Wodonos, 1908, wikary parafii Milicz, członek OKK przy ZBoWiD

Antoni Mankow, 1910, administrator parafii Cieszków, „wrogo nie występuje”
Jan Jarnot, 1921, proboszcz parafii Rudziądz, „wrogo nie występuje”. Był nieobecny na tym terenie podczas akcji ślubowania.
Niedopuszczeni
Paweł Michałek, 1917, ksiądz administrator parafii Sułów, salezjanin. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Jan Jonaczyk, 1912, administrator parafii Żmigród, salezjanin
Kazimierz Korfanty, 1909, administrator parafii Gądkowice. UB proponowało przenieść go na placówkę Zwrocona (powiat Ząbkowice).
Oława
Dopuszczeni w I turnusie
Roman Pietruski, 1880, proboszcz parafii Minkowice Oławskie, członek OKK przy ZBoWiD
Stanisław Bochenek, 1917, zakon księży misjonarzy, administrator parafii Bystrzyca Oławska, członek OKK przy ZBoWiD. UB proponował przeniesienie go do Bogatyni.
Feliks Oko, 1892, wikary parafii Oława, „obecnie wrogo nie występuje”
Franciszek Wołyniak, 1906, administrator parafii Wierzbno, „pozytywny”. UB proponowało przenieść go na placówkę Jugów.
Wilhelm Dorożyński, 1914, administrator parafii Laskowice Oławskie, „pozytywny”
Dopuszczeni w II turnusie
Jan Marciniak, 1912, proboszcz parafii Marcinkowice, „bierny”
Walerian Wojarski, 1925, wikary parafii Minkowice Oławskie, „bierny”
Kazimierz Niedźwiedź, 1894, administrator parafii Owczary, „chwiejny”
Antoni Liniewicz, emeryt, Jelcz
Niedopuszczeni
Franciszek Kutrowski, 1907, p.o. wicedziekana, Oława, na liście księży do przeniesienia
Kazimierz Makarski, 1914, proboszcz parafii Domaniów
Oleśnica
Dopuszczeni w I turnusie
Józef Tomaszewski, 1893, dziekan, proboszcz parafii Brzezie Łąki, członek OKK przy ZBoWiD. Wedle planów UB proponowano przeniesienie go do Bolesławca.
Bronisław Pacholek, 1910, administrator parafii Zbytowa
Władysław Pyrcak, 1911, proboszcz parafii Długołęka, „oficjalnie wrogo nie występuje”
Ferdynand Wolaszek, proboszcz parafii Poniatowice, „wrogo nie występuje”
Telesfor Pemehuda?, administrator parafii Solniki, „wrogo nie występuje”

Stanisław Urbański, 1919, wikary parafii Oleśnica, „wrogo nie występuje”
Eugeniusz Rychwa, 1909, proboszcz parafii Bierutów, „wrogo nie występuje”
Józef Bzowski, salezjanin, wikary parafii Dobroszyce, „wrogo nie występuje”
Dopuszczeni w II turnusie
Wilhelm Gaj, 1916, wikary parafii Oleśnica, „wrogo nie występuje”
Jerzy Głowacz, 1924?, salwatorianin, administrator parafii Dobroszyce, „wrogo nie występuje”
Michał Nikolin, salwatorianin, wikary parafii Poniatowice
Niedopuszczeni
Franciszek Rozwód, 1911, administrator parafii Wabienice
Antoni Reczuch, 1905, były dziekan, proboszcz parafii Oleśnica. Na liście księży do przeniesienia, UB proponowało gorszą placówkę w Ścinawie.
Strzelin
Dopuszczeni w I turnusie
Jakub Marszał, 1882, proboszcz parafii Borek Strzeliński, „wrogo nie występuje”
Franciszek Pieczykolan, 1914, administrator parafii Prusy, franciszkanin
Franciszek Bajer, 1911, administrator parafii Przeworno, „wrogo nie występuje”
Paweł Szuflad, 1889, wikary parafii Strzelin, „wrogo nie występuje”
Stanisław Przewoźnik, 1907, proboszcz parafii Jutrzyna, „wrogo nie występuje”
Józef Basista, 1913, proboszcz parafii Gnojna, „wrogo nie występuje”
Władysław Michałekiewicz, 1884, proboszcz parafii Strzelin
Dopuszczeni w II turnusie
Mieczysław Krzemiński, 1910, proboszcz parafii Borów, „wrogo nie występuje”
Wiktor Szczęsny, proboszcz parafii Bożnowice
Jan Kucy, 1909, dziekan, proboszcz parafii Wiązów, „wrogo nie występuje”
Stanisław Drobot, 1915, prefekt wikary w Strzelinie, „oficjalnie wrogo nie występuje”
Niedopuszczeni
Władysław Błaszko, jezuita, w 1952 r. wypuszczony z więzienia, administrator parafii Dankowice.
Syców
Dopuszczeni w I turnusie
Jan Duniec, 1907, proboszcz parafii Twardogóra
Szczepan Czerw, 1900, proboszcz parafii Szczodród
Bronisław Troneczek, 1912, proboszcz parafii Goszcz

Edmund Rozenbajger, 1906, proboszcz parafii Kuźnice
Franciszek Witek, 1915, proboszcz parafii Dziadowa
Dopuszczeni w II turnusie
Adam Cichoń, 1921, wikary parafii Twardogóra
Edmund Jagła, 1913, proboszcz parafii Syców
Zygmunt Ratajczyk, ksiądz rekolekta – misjonarz, Twardogóra
Alfons Maciejewski, 1885, proboszcz (emeryt) parafii Kuźnica
Niedopuszczeni
Bronisław Kozak, 1920, wikary, prefekt parafii w Sycowie
Kazimierz Szewczyk, 1919, proboszcz parafii Międzybórz
Środa Śląska
Dopuszczeni w I turnusie
Jakub Stejner, 1897, dziekan parafii Szczepanów, sympatyk OKK przy ZBoWiD
Franciszek Rachel, 1895, proboszcz parafii Świętne, „wrogo nie występuje”
Marcin Zym, 1889, administrator parafii Miękinia, „wrogo nie występuje”. Przesłał usprawiedliwienie, że złożył w Kurii rezygnację z pracy duszpasterskiej.
Władysław Żak, administrator parafii Mrozów, „wrogo nie występuje”
Łukasz Makolądra, 1910, wicedziekan, proboszcz parafii Malczyce, „wrogo nie występuje”
Adam Dziedzic, 1913, proboszcz parafii Kulin, „wrogo nie występuje”
Jacek Muzyka, 1889, administrator parafii Lutynia
Dopuszczeni w II turnusie
Tadeusz Kaliciak, 1923, wikary parafii Szczepanów, „wrogo nie występuje”
Piotr Sobkowicz, 1906, proboszcz parafii Ujazd Górny
Antoni Hoszek (Krauze), 1896, proboszcz parafii Gościsław, autochton, „obecnie wrogo nie występuje”
Józef Gałek, 1911, administrator parafii Osiek, „obecnie wrogo nie występuje”. Nie pojechał na ślubowanie z powodu choroby, przesłał usprawiedliwienie.
Feliks Wójtowicz, administrator parafii Piekary, „wrogo nie występuje”
Niedopuszczeni
Stanisław Gatecki, 1907, proboszcz parafii w Środzie Śląskiej, salezjanin
Stanisław Wrotkowski, wikary parafii w Środzie Śląskiej, salezjanin. Na liście księży do przeniesienia.
Maksymiliana Zacheld, wikary parafii w Środzie Śląskiej

Świdnica
Dopuszczeni w I turnusie
Stefan Helowicz, 1914, ksiądz ekonom, wikary parafii św. Stanisława, Świdnica, „wrogo nie występuje”
Paweł Grudkowski, 1893, administrator parafii Świebodzice, „wrogo nie występuje”
Adolf Szniip, 1906, proboszcz parafii Żarów, członek OKK
Jarosław Chomicki, 1911, proboszcz parafii Jaworzyna Śląska, „wrogo nie występuje”
Władysław Pelc, 1913, proboszcz parafii Wiry, „wrogo nie występuje”
Jan Hanicz (Chanicz), 1901, proboszcz parafii Pszenno, „wrogo nie występuje”
Paweł Nieużyło, 1915, dziekan strzegomski, parafia Strzegom
Alfons Gogol, 1917, administrator parafii Wierzbnno, „wrogo nie występuje”
Józef Rzeczkowski, 1901, proboszcz parafii św. Józefa w Świdnicy
Jan Sidorowicz, 1927, wikary parafii św. Stanisława w Świdnicy
Dopuszczeni w II turnusie
Antoni Romańczuk, 1909, wikary parafii św. Stanisława, Świdnica, „wrogo nie występuje”
Piotr Chomicki, 1917, prefekt wikary parafii Jaworzyna Śląska, sympatyk OKK
Kazimierz Michalewicz, 1906, wikary parafii św. Józefa w Świdnicy, „wrogo nie występuje”
Emil Pisarski, 1912, administrator parafii Jaroszków, „wrogo nie występuje”
Kazimierz Kuźnicki, 1914, proboszcz parafii Grodziszczce, „wrogo nie występuje”
Franciszek Pyzner, 1889, proboszcz parafii Rogoźnica, „wrogo nie występuje”
Adolf Suski, 1913, proboszcz parafii Lutomia, „wrogo nie występuje”
Julian Krol, 1877, administrator parafii Witoszów, „wrogo nie występuje”
Niedopuszczeni
Julian Bolek, 1909, ksiądz administrator parafii w Świebodzicach. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Paweł Nogiel, ksiądz kapelan szpitala ss. elżbietanek, zakonnik, „żadnego stanowiska w duszpasterstwie nie spełnia”
Trzebnica ⁷⁸
Dopuszczeni w I turnusie
Franciszek Czech, 1915, wikary parafii Trzebnica
Józef Jurczyk, 1920, wikary parafii Trzebnica

⁷⁸ AIPN Wr, 032/214, Wykaz księży z terenu województwa wrocławskiego w nawiązaniu do akcji składania ślubowań na wierność Państwu, Wrocław 26 III 1953 r., k. 43–44.

Ludwik Pawlaczyk, 1915, proboszcz parafii Oborniki Śląskie
Ludwik Grzyman, 1903, proboszcz parafii Bukowiec
Franciszek Wawro, 1901, proboszcz parafii Kryniczko
Antoni Baszak, 1889, proboszcz parafii Łozina
Edward Tichy, 1883, proboszcz parafii Trzęsiny(?)
Wacław Zawadzki, 1916, proboszcz parafii Cerekwica
Stanisław Tarasiewicz, 1909, proboszcz parafii Szewce. UB proponował przeniesienie go na placówkę Radzimowo.
Dopuszczeni w II turnusie
Kazimierz Bochenek, 1915, dziekan, proboszcz parafii Trzebnica
Franciszek Niechwiej, 1920, wikary parafii Oborniki Śląskie
Florian Niesłony, 1911, proboszcz parafii Koniewo Wielkie (?)
Ludwik Rybka, 1890, kapelan ss. boromeuszek
Paweł Rosiński, 1888, kapelan szpitala w Trzebnicy
Wołów ⁷⁹
Dopuszczeni w I turnusie
Kazimierz Olszewski, 1889, dziekan parafii w Wołowie
Franciszek Dorożyński, 1891, proboszcz parafii Uraz
Kazimierz Białowas, 1908, proboszcz parafii Wińsko
Michał Wojtas, 1871, proboszcz parafii Dzieszław. Nie zgłosił się z powodu choroby i podeszłego wieku.
Józef Sługocki, 1902, proboszcz parafii Słabno
Edmund Wiącek, 1910, proboszcz parafii Krzelów
Dopuszczeni w II turnusie
Zygmunt Kurzak, 1925, wikary parafii Wołów
Marian Cieślik, 1913, proboszcz parafii Ścinawa. Być może Ścinawa należała do dekanatu wołowskiego, bo administracyjnie w powiecie lubińskim. Gdy UB proponował przenosiny, Cieślik miał być w Brzegu Dolnym, a docelowo wskazywano Miedziankę.
Jan Puk, 1906, proboszcz parafii Brzeg Dolny. Dopuszczony, pomimo że znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Kazimierz Grabek, 1914, salwatorianin, proboszcz parafii Bagno

⁷⁹ Ze ślubowania wyłączono księży z nowicjatu księży salwatorianów w Bagnie: Tomasza Klimasza, Mieczysława Kosobudzkiego, Stanisława Wurdzika i Jana Zarebskiego; AIPN Wr, 032/214, Meldunek do Szefa WUBP we Wrocławiu, Wołów 13 IV 1953 r., k. 196.

Jan Blaszcze, 1875, kapelan ss. boromeuszek. Nie pojechał na ślubowanie ze względu na chorobę, przesłał usprawiedliwienie.
Niedopuszczeni
Dominik Augustyński, 1916, proboszcz parafii Chobienia
Wrocław powiat
Dopuszczeni w I turnusie
Józef Mischyszyn, 1904, proboszcz parafii Wierzbice
Ludwik Kacki, 1907, proboszcz parafii Tyniec
Henryk Oziewicz, 1889, proboszcz parafii Chrzęstawa Wielka
Maksymilian Sejfferd, 1882, autochton, proboszcz parafii Widawa
Czesław Jankowski, 1908, proboszcz parafii Strzeblów
Franciszek Piszczor, 1908, proboszcz parafii Kąty Wrocławskie
Justyn Kostek, 1904, bernardyn, proboszcz parafii Jerzmanowo
Jan Mikos, 1887, proboszcz parafii Miłoszyce
Józef Lisiewicz, 1912, proboszcz parafii Gniechowice
Eugeniusz Zegzuła, 1910, wikary parafii Katarzyna
Dopuszczeni w II turnusie
Józef Garbicz, 1888, proboszcz parafii Katarzyna
Rajmund Kozicz, 1883, proboszcz parafii Mianiów Wielki (Mianowo?). UB proponował przenieść go na placówkę Kościelnik.
Jan Śliwa, 1893, proboszcz parafii Smolec
Kazimierz Bartosiewicz, 1907, proboszcz parafii Małkowice
Franciszek Stupak, 1914, proboszcz parafii Żurawina
Roman Kopczyński, 1895, proboszcz parafii Węgry
Józef Łach, 1913, proboszcz parafii Gajków
Niedopuszczeni
Antoni Wieszcak, 1910, proboszcz parafii Sobótka, jezuita. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Franciszek Cienciwa, ur. 1914, wikary parafii Sobótka, jezuita
Tadeusz Maciejewski, ur. 1912, wikary parafii Sobótka, jezuita

Wałbrzych⁸⁰
Dopuszczeni w I turnusie
Apolinary Wałęga, 1888, proboszcz parafii św. Stróża w Wałbrzychu. Nie pojechał na ślubowanie z powodu choroby, przesłał usprawiedliwienie.
Jan Szyszka, 1914, proboszcz parafii Boguszowice, „wrogo nie występuje”
Mieczysław Pieniążek, 1914, proboszcz parafii Miroszów, „wrogo nie występuje”
Kazimierz Kasperski, 1914, administrator parafii Dziećmorowice, członek OKK przy ZBoWiD
Zygmunt Głowacki, 1907, salezjanin, proboszcz parafii Wolim
Wiktor Kłukus, 1870, kapelan szpitala w Wałbrzychu
Jan Czerwiński, 1904, administrator parafii Piaskowa Góra, członek OKK przy ZBoWiD
Piotr Łacki, 1912, administrator parafii Biały Kamień, „wrogo nie występuje”
Michał Wawro, proboszcz parafii św. Józefa w Wałbrzychu
Tadeusz Babiak, 1903, proboszcz parafii św. Barbary w Wałbrzychu
Witold Hadziewicz, zakon pallotynów, administrator parafii św. Franciszka w Wałbrzychu, „wrogo nie występuje”
Jan Podkopał, 1896, administrator parafii Szczawno-Zdrój, „wrogo nie występuje”
Michał Paprocki, 1869, kapelan ss. urszulanek w Wałbrzychu
Dopuszczeni w II turnusie
Feliks Sztulpa, 1911, zakon oblatów, proboszcz parafii Szczawienko, „wrogo nie występuje”
Eugeniusz Kapusta, 1891, proboszcz parafii Jedlina-Zdrój, „wrogo nie występuje”
Tadeusz Zajkowski, 1927, wikary parafii św. Barbary w Wałbrzychu, „wrogo nie występuje”
Franciszek Chmielak, 1901, wikary parafii św. Struża w Wałbrzychu, „wrogo nie występuje”
Adolf Iwancow, 1910, wikary parafii św. Struża w Wałbrzychu, „wrogo nie występuje”
Jan Kosidowski, 1912, wikary parafii św. Franciszka, z zakonu pallotynów, „wrogo nie występuje”
Niedopuszczeni
Stanisław Żyrkowski, 1915, wicedziekan, proboszcz parafii Głuszycza
Stanisław Mikulski, 1919, wikary parafii św. Franciszka w Wałbrzychu
Jan Młyńczak, 1913, wikary parafii św. Franciszka w Wałbrzychu

⁸⁰ Na liście brakowało Stanisława Żybkowskiego, proboszcza parafii Głuszycza – jest na liście z marca do usunięcia. AIPN Wr, 032/214, Wykaz księży z terenu województwa wrocławskiego w nawiązaniu do akcji składania ślubowań na wierność Państwu, Wrocław 26 III 1953 r., k. 60–61.

Ząbkowice Śląskie⁸¹
Dopuszczeni w I turnusie
Stanisław Dąbrowski, 1899, proboszcz parafii Budzów, członek OKK przy ZBoWiD
Tadeusz Rojek, 1913, proboszcz parafii Kamieniec
Karol Kwaśniewski, 1917, proboszcz parafii Ożary, „wrogo nie występuje”
Adolf Pitynek, 1873, proboszcz parafii Topola, „wrogo nie występuje”. Nie pojechał na ślubowanie ze względu na chorobę, przesłał usprawiedliwienie.
Jan Potępa, 1906, proboszcz parafii Braszowice. Dopuszczony, pomimo że był na liście księży do przeniesienia.
Zdzisław Michalski, 1874, proboszcz parafii Rudnica
Stanisław Cieśliński, 1888, proboszcz parafii Ząbkowice, członek OKK przy ZBoWiD
Szczepan Sudowy (Sadowy?), 1910, administracja parafii Ciepłowodny. UB proponowało przeniesienie do Międzyzylesia.
Kazimierz Palichowski, 1907, proboszcz parafii Złoty Stok
Marian Niewieściuk, 1918, proboszcz parafii Niedźwiednik
Józef Chylak, 1894, wikary parafii Ziębice, członek OKK przy ZBoWiD
Apoloniusz Kowalski, 1885, proboszcz parafii Starczówek?
Stanisław Ganowski, 1909, dziekan, proboszcz parafii Zwrócona, sympatyk OKK przy ZBoWiD. UB proponował przenieść go na placówkę Lubań.
Józef Kapusta, 1917, zakon cystersów, proboszcz parafii Stary Henryków
Stanisław Fietko, 1910, zakon chrystusowców, proboszcz parafii Kszelków
Tomasz Sobieraj, 1896, zakon pallotynów, administrator parafii Przedborowa
Dopuszczeni w II turnusie
Wiktor Malawski, 1880, proboszcz parafii Ziębice
Piotr Rybicki, 1909, proboszcz parafii Lubniów
Maksymilian Nowak, 1912, proboszcz parafii Przyłęk
Józef Puchalik, 1893, proboszcz parafii Bardo Śląskie
Antoni Pławny, 1923, zakon pallotynów, wikary w Ząbkowicach
Henryk Pizkalski, 1921, redemptorysta, wikary parafii Bardo Śląskie
Andrzej Urbański, 1906, proboszcz parafii Starczów
Marian Urban, 1873, kapelan ss. boromeuszek
Michał Kułacz, 1875, kapelan ss. franciszkanki misjonarki Marii

⁸¹ W dokumentacji zabrakło księdza Izzydora Lichtera, kapelana ss. urszulanek w Bardzie Śląskim, który oświadczył, że nie pojedzie i nie będzie ślubował. Zob. AIPN Wr, 032/214, Pismo do Naczelnika Wydziału XI WUBP we Wrocławiu, Ząbkowice Śląskie 14 IV 1953 r., k. 180.

Izydor Rychter, 1883, kapelan ss. urszulanek
Franciszek Marcinek, 1875, ksiądz emeryt, Bardo Śląskie
Józef Szwater, 1874, ksiądz emeryt, Bardo Śląskie
Antoni Kamiński, 1914, proboszcz parafii Doboszowice
Niedopuszczeni
Tadeusz Bys, 1907, proboszcz parafii Stoszowice. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Stanisław Uramowski, 1913, proboszcz parafii w Ząbkowicach oraz rektor pallotynów
Jan Czornych, 1915, proboszcz parafii Stolec. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Zgorzelec ⁸²
Dopuszczeni w I turnusie
Marian Sumirski, 1907, proboszcz parafii Pieńsk, członek OKK przy ZBoWiD
Alfred Bohm, 1900, proboszcz parafii Krzewina, autochton, „pozytywny”
Mariusz Wojtecki, 1912, administrator parafii Zgorzelec, „negatywnie ustosunkowany, ale wrogo nie występuje”
Dopuszczeni w II turnusie
Stanisław Majocha, 1924, wikary parafii Bogatynia, „bierny”
Niedopuszczeni
Piotra Mrówka, 1914, administrator parafii Bogatynia, były jezuita. Znajdował się na liście księży do przeniesienia.
Julian Rachtan, 1917, administrator parafii Zatonie. Znajdował się na a liście księży do przeniesienia.
Złotoryja
Dopuszczeni w I turnusie
Michał Dunas, 1914, proboszcz parafii Złotoryja, członek OKK przy ZBoWiD
Adam Łańcucki, 1880, dziekan dekanatu Chojnów, członek OKK przy ZBoWiD
Teodor Sawka, 1913, proboszcz parafii Wojcieszów, „wrogo nie występuje”
Henryk Ćwiękowski, 1905, administrator parafii Brennik, członek OKK przy ZBoWiD
Antoni Michałek, 1910, administrator parafii Zagrodno, „wrogo nie występuje”

⁸² W planach UB do przeniesienia pojawia się w tym czasie ksiądz Ludwik Gilewski z parafii Węgliniec, którego proponowano przenieść na wikarego w Oleśnicy. Na tę samą placówkę proponowano przenieść także nowego w województwie księdza Andrzeja Jankowskiego, zob. AIPN Wr, 032/214, Projekt przeniesień, [b.m., b.d.], k. 312.

Dopuszczeni w II turnusie
Bolesław Bos(ś), administrator parafii Pielgrzymka, „wrogo nie występuje”
Józef Zieliński, 1919, wikary parafii Chojnów, „wrogo nie występuje”
Niedopuszczeni
Bolesław Sumisławski, 1910, proboszcz parafii Świerzawa. Na liście księży do przeniesienia
Augustyn Kaczmarczyk, proboszcz parafii Sokołowice
Wrocław miasto
Dopuszczeni w I turnusie
Kazimierz Lagosz, 1888, ordynariusz, Wrocław
Jan Piskorz, 1901, wikariusz generalny, kanonik
Nestor Szukalski, 1884, wikariusz generalny, kanonik
Wacław Jabłoński, 1903, kanonik
Kazimierz Kotula, 1880, kanonik. Nie pojawił się na ślubowaniu. Był po operacji, przesłał zaświadczenie z prośbą o przesunięcie terminu.
Eweryst Dębicki, 1900, profesor Wyższego Seminarium Duchowego (WSD)
Wincenty Urban, 1911, kanonik, profesor WSD
Wacław Szetelnicki, 1916, kanonik, proboszcz parafii przy pl. Staszica 4
Edward Pałys, 1914, wikary parafii przy ul. Próchnika 16
Roman Cisowski, 1895, wikary w parafii św. Bonifacego
Maksymilian Szorek, 1906, salezjanin, proboszcz parafii św. Antoniego
Józef Necek, 1903, salezjanin, proboszcz parafii przy ul. Ludwisarskiej
Mikołaj Hentrych, 1913, proboszcz parafii przy ul. Popowickiej
Franciszek Kozłowski, 1894, przeor zakonu karmelitów bosych, proboszcz parafii przy ul. Ołbińskiej
Stanisław Mazurkiewicz, 1919, wikary parafii przy ul. Jaworowej
Leon Senska, 1921, wikary parafii Oporów
Piotr Jaroszek, 1905, kanonik, proboszcz parafii przy ul. Monte Cassino
Jan Zmora, 1911, wikary parafii przy ul. Grabiszyńskiej
Władysław Plewka-Plewczyński, 1880, proboszcz parafii przy ul. Banacha
Tadeusz Kuntze, 1887, kapelan szpitala
Kazimierz Suchecki, 1915, proboszcz parafii Ołtaszyn. Nie poszedł na ślubowanie z powodu choroby, przesłał usprawiedliwienie.
Leopold Szwankowski, 1903, proboszcz parafii na Brochowie

Henryk Zalewski, 1908, proboszcz parafii w Leśnicy
Stanisław Cichowski, 1888, proboszcz parafii, wicedziekan
Jan Figura, 1883, proboszcz parafii przy ul. Osobowickiej
Antoni Muzyka, 1910, proboszcz parafii przy ul. Kruczej
Włodzimierz Kaparnik, 1919, wikary parafii przy pl. Wolności
Józef Umiński, 1888, kapelan sióstr zakonnych przy ul. Czarnoleskiej. Nie pojawił się na ślubowaniu z powodu choroby, przesłał usprawiedliwienie.
Tadeusz Witkos, 1906, pracownik kurii
Czesław Tuzinkiewicz, 1908, wikary parafii przy pl. Wolności
Andrzej Gromadzki, 1908, kanonik, proboszcz przy ul. Bolesława Krzywoustego
Władysław Bodziak, 1911, proboszcz parafii, ul. Elżbiety 1/2
Bolesław Gaweł, 1884, kanonik, członek Rady Kurialnej
Dopuszczeni w II turnusie
Jan Smutek, 1919, wikary parafii św. Bonifacego
Roman Karapczyński, 1898, proboszcz parafii św. Elżbiety
Stefan Zawadzki, 1913, proboszcz parafii św. Eucharystego
Jan Dmochowski, 1902, proboszcz parafii św. Ducha
Marian Staneta, 1923, jezuita, wikary parafii św. Jadwigi
Franciszek Porzycki, 1910, wikary parafii św. Boromeusza
Marian Prasol, 1910, wikary parafii św. Stanisława i Doroty
Dionizy Baran, 1913, wikary parafii św. Krzyża
Stanisław Kijewski, 1905, wikary parafii św. Krzyża
Piotr Lewandowski, 1913, wikary parafii św. Maurycego
Wincenty Tarnogrodzki, 1906, dziekan, proboszcz parafii św. Henryka
Bruno Pokorny, 1908, proboszcz parafii św. Michała na Muchoborze
Emil Porada, 1891, franciszkanin, proboszcz parafii Karłowice
Jan Zaryk, 1899, jezuita, wikary parafii przy Alei Pracy
Marian Tomaszek, 1908, jezuita, proboszcz parafii przy ul. Próchnika
Antoni Kuśnierz, 1910, jezuita, proboszcz kościoła uniwersyteckiego. Dopuszczony, pomimo że był na liście do przeniesienia.
Jan Grabowski, 1914, salezjanin, katecheta
Antoni Stanoch, 1917, salezjanin, wikary parafii przy ul. św. Antoniego
Czesław Pleczeńczyk, 1912, salezjanin, wikary parafii św. Antoniego
Jerzy Machoń, 1911, oblat, wikary przy ul. Popowickiej

Władysław Szolderski, 1884, redemptorysta, wikary parafii przy ul. Wittiga
Jan Piekarski, 1924, redemptorysta, wikary parafii przy ul. Wittiga
Edward Matoga, 1909, karmelita bosy, wikary parafii przy ul. Ołbińskiej
Paweł Calik, 1906, karmelita bosy, wikary parafii przy ul. Ołbińskiej
Kazimierz Borcz, 1921, karmelita bosy, wikary parafii przy ul. Ołbińskiej
Eugeniusz Bielecki, 1921, karmelita bosy, wikary parafii przy ul. Ołbińskiej
Stanisław Łask, 1921, karmelita bosy, wikary parafii przy ul. Ołbińskiej
Adam Jakubek, 1914, kapucyn, wikary przy kościele na ul. Jaworowej
Walenty Pieczka, 1919, misjonarz, wikary parafii św. Józefa
Szczepan Szostak, 1926, wikary parafii św. Rodziny
Adolf Zołczyński (Żóczyński?), 1898, wikary parafii św. Rodziny. UB proponowało przenieść go na stanowisko administratora parafii w Grudzy.
Franciszek Krol, 1915, proboszcz parafii w Brodzi
Jan Skiba, 1916, pracownik Sądu Duchownego
Celestyn Szweda, 1912, jezuita, kapelan ss. elżbietanek. Dopuszczony, pomimo że był na liście do przeniesienia. Tam też występuje jako kapelan szpitala św. Jerzego we Wrocławiu.
Edward Hayto, 1892, dominikanin, administrator
Bronisław Chrostowski, 1904, dominikanin, wikary
Józef Pazdur, 1889, pracownik kurii
Franciszek Hanek, 1921, wikary parafii św. Krzyża
Józef Makłowicz, wikary, rezydent parafii św. Bonifacego
Jan Fiedor, 1922, wikary parafii św. Bonifacego
Edmund Łowiński, 1914, z zakonu misjonarzy, proboszcz parafii na Oporowie ⁸³
Duchowni dopisani osobno, sądzić należy, że jako niedopuszczeni do ślubowania ⁸⁴
Leon Jezierski, WSD
Józef Marcinowski, 1897, rektor WSD. Był na liście duchownych do przeniesienia.
Franciszek Wołczański, 1915, profesor Seminarium Duchownego
Jan Kowal, 1914, proboszcz parafii przy Alei Pracy
Edward Bracisiewicz, 1910, proboszcz parafii przy ul. Bolesława Prusa, salezjanin
Józef Wesoły, 1919, wikariusz parafii przy ul Ludwisarskiej, salezjanin

⁸³ Odręcznie dopisano „nie”.

⁸⁴ AIPN Wr, 032/214, Lista obecności księży zaproszonych do złożenia ślubowania, [Wrocław 17 IV 1953 r.], k. 116.

Stanisław Wójcik, 1903, proboszcz parafii przy ul. Wittiga, redemptorysta
Mieczysław Masłyk, 1916, proboszcz parafii przy ul. Jaworowej, kapucyn
Michał Pająk, 1897, proboszcz parafii przy ul. Krakowskiej, ksiądz zakonny misjonarzy
Kazimierz Bilczewski, 1885, proboszcz parafii przy ul. Traugutta
Józef Lisowski, 1912, wikariusz parafii przy ul. Traugutta
Feliks Kokoszka, 1900, oficjał Sądu Duchownego. Był na liście duchownych do przeniesienia.
Alfred Sabisz, ur. 1906, pracownik Kurii, pomoc duszpasterska w parafii św. Krzyża
Dopisani odręcznie jako prawdopodobnie niedopuszczeni
Edward Pałys, jezuita
Jan Zaryk, jezuita
Machowski, jezuita
Odelga? Franciszkanin
Edmund Łowiński
Wiktor Krusze

Źródło: AIPN Wr, 032/214. Wykazy zostały przedstawione 25 i 26 III 1953 r.

SUMMARY

Modern historiography on the Polish history after 1945 has reached the point when it can move from basic research utilizing the previously classified archives to generalizing reflections. It means that individual events and processes must be considered within a broader context – including the activities of the repressive state apparatus of the communist Poland against religious circles. The Decree of February 9, 1953 on appointments of clergy to church positions was a legal act crowning a broad array of actions aiming at subjugation of the Catholic Church to the communist authorities by forcing the clergy to make a pledge of allegiance to the state, and by gaining influence on filling church positions. This problem is presented through a reconstruction of the realization of the act of making the pledge – on the example of Lower Silesia and from the point of view of the political police. The pledge action was for the security apparatus not only another task within the scope of its responsibilities, but also an opportunity to build up its own position in the power structures of a totalitarian state. In the current study, lists of priests allowed and not allowed to make the pledge were reconstructed; the author describes the selection process of the clergy members, how did the involved priests react and – in the end – what meaning the whole operation had for the security apparatus. Each institution (here: the security apparatus and the Catholic Church) functions on many planes and the consequences of its activities can be divided into short- and long-term. Therefore, the subject of the analysis can be described either in the context of goals set and achieved at that time, or in light of the way in which the considered events are seen in a longer perspective, from the point

of view of history and collective memory – for example, in the context of a stereotypical view that repressions against the Catholic Church were unusually harsh when compared to the whole society.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES

- Dz.U. R.P. z 1925 r., nr 47, poz. 324, *Konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Rzymie dn. 10 II 1925 r.*
- Dz.U. 1946, nr 13, poz. 87, *Dekret z dnia 8 III 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponie-mieckich.*
- Dz.U. 1949, nr 45, poz. 334, *Dekret z 5 VIII 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wy-znania.*
- Dz.U. 1949, nr 45, poz. 335, *Dekret z dnia 18 VIII 1949 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach.*
- Dz.U. 1950, nr 9, poz. 87, *Ustawa z dnia 20 III 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworze-niu Funduszu Kościelnego.*
- Dz.U. 1953, nr 10, poz. 32, *Dekret z dnia 9 II 1953 r. o obsadzaniu duchownych urzędów kościelnych.*
- Monitor Polski Nr A-43, poz. 522, *Zarządzenie Nr 61 Prezesa Rady Ministrów w sprawie wykonania dekretu o obsadzaniu duchownych stanowisk kościelnych*, Warszawa, 5 V 1953 r.
- Bernacki Włodzimierz, *Państwo komunistyczne wobec Kościoła. Perspektywa doktry-nalna*, [w:] *Stosunki państwo–Kościół w Polsce 1944–2010. Studia i materiały*, red. Rafał Łatka, Kraków 2013, s. 16–23.
- Bogaczewicz Stanisław Antoni, *Ustanowienie ks. Kazimierza Lagosza wikariuszem ka-pitulnym i działania aparatu bezpieczeństwa wobec Kurii wrocławskiej w latach 1951–1956*, [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kurii biskupich w Polsce*, red. Adam Dziurok, Warszawa 2009.
- Bogaczewicz Stanisław Antoni, *WUBP/WUdsBP we Wrocławiu w walce z Kościołem rzymskokatolickim i wolnością wyznania. Zarys zagadnienia*, [w:] *Urząd Bezpie-czeństwa na Dolnym Śląsku 1945–1956. Z badań nad organizacją i działalnością aparatu bezpieczeństwa*, red. Robert Klementowski, Krzysztof Szwaagrzyk, Wrocław 2012, s. 168–198.
- Chmielecki Piotr SCJ, *Sposoby walki z Kościołem w PRL w latach czterdziestych i pięć-dziesiątych XX wieku*, „Symposium”, 31 (2019), 1, s. 285–306.
- Dudek Antoni, Gryz Ryszard, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2003.
- Dziurok Adam, *Kruchtoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim*, Katowice 2012.

- Gruczyński Krzysztof S., *Biskup trudnych czasów: w 100 rocznicę urodzin biskupa Michała Klepacza*, „Łódzkie Studia Teologiczne”, 2 (1993), s. 27–38.
- Gryz Ryszard, *Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego w woj. kieleckim (1945–1956)*, „Dzieje Najnowsze”, 30 (1998), 1, s. 165–171.
- Guzewicz Wojciech, Moszczyński Leszek, *Postawa księży katolickich wobec komunistów na Suwalszczyźnie w świetle dokumentów organów bezpieczeństwa (1945–1953)*, „Civitas et Lex”, 9 (2016), 1, s. 75–89.
- Kamila Piotr, *Kościół katolicki a państwo komunistyczne – spojrzenie na spór doktrynalny*, [w:] *Stosunki państwo – Kościół w Polsce 1944–2010. Studia i materiały*, red. Rafał Łatka, Kraków 2013, s. 11–15.
- Klementowski Robert, *Urząd Bezpieczeństwa w powiecie Lwówek Śląski (1945–1956)*, Wrocław 2006.
- Klementowski Robert, *Zabezpieczenie ustawy o zmianie systemu pieniężnego*, [w:] *Od wymiany do wymiany. Banknoty polskie 1945–1995*, red. Robert Klementowski, Maciej Szymczyk, Duszniki-Zdrój, Wrocław–Warszawa 2021, s. 53–66.
- Kopiczko Andrzej, *Rządca diecezji warmińskiej ks. Wojciech Zink a władze partyjno-państwowe (1951–1953). Zarys problematyki*, „Studia Elbląskie”, 20 (2019), s. 109–126.
- Kowalczyk Krzysztof, *W walce o rząd dusz. Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956*, Szczecin 2003.
- Krawczyk Michał, *Działalność Urzędu do Spraw Wyznań w zakresie tworzenia i obsady stanowisk kościelnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie”, 97 (2013), s. 143–167.
- Krukowski Józef, *Represyjność prawa polskiego w zastosowaniu do Kościoła katolickiego w latach 1944–1956*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 9 (1999), 2, s. 5–22.
- Łatka Rafał, Marecki Józef, *Kościół katolicki w Polsce rządzonej przez komunistów*, Warszawa 2017.
- Marecki Józef, *Stosunki państwo – Kościół w Polsce w okresie stalinowskich represji*, [w:] *Stosunki państwo – Kościół w Polsce 1944–2010. Studia i materiały*, red. Rafał Łatka, Kraków 2013, s. 25–39.
- Mazurkiewicz Dariusz, *Wpływ państwa na obsadę stanowisk kościelnych w latach 1950–1972 na przykładzie działań administracji wyznaniowej w Zielonej Górze wobec kościoła gorzowskiego*, „Studia z prawa wyznaniowego”, 11 (2008), s. 255–278.
- Metody pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa wobec Kościołów i związków wyznaniowych 1945–1989*, red. Adam Dziurok, Warszawa 2004.
- Noszczak Bartłomiej, *Polityka państwa wobec Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w okresie internowania prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956*, Warszawa 2008.
- Piasecka Justyna, *Stosunki między Kościołem rzymskokatolickim i państwem w Polsce w latach 1944–1953*, [w:] Anna Kozłowska, Tadeusz Markiewicz, Justyna Piasecka, *Stosunki między państwem a Kościołem rzymskokatolickim w czasach PRL*, red. Andrzej Chojnowski, Marcin Kula, Warszawa 1998 (Fasciculi Historici Novi, 1), s. 9–68.

- Rezler Tomasz, *Konkordat z 1925 roku – podstawa funkcjonowania kościoła katolickiego w II Rzeczypospolitej*, „Acta Eresmiana”, 13 (2016), s. 36–57.
- Sikorski Juliusz, *Kościół rzymskokatolicki na ziemi lubuskiej w obliczu dekretu z dnia 9 lutego 1953 r.*, [w:] *Władze wobec kościołów i związków wyznaniowych na Środkowym Nadodrzu w latach 1945–1956*, red. Edyta Wojcieszek, Poznań 2012, s. 73–82.
- Słodkowski Grzegorz, *Działania aparatu bezpieczeństwa w Starachowicach wobec Kościoła Rzymskokatolickiego w latach 1945–1956. (Zagadnienia organizacyjne i personalne Kościoła)*, „Studia Sandomierskie”, 24 (2017), s. 35–78.
- Stanaszek Bogdan, *Diecezja sandomierska w powojennej rzeczywistości politycznej 1945–1967. Problematyka personalno-organizacyjna*, t. 1, Sandomierz 2006.
- Stefaniak Janusz, *Duchowieństwo katolickie wobec władz państwowych w województwie białostockim w latach 1945–1956 (przegląd problemu)*, „Studia Podlaskie”, 10 (2000), s. 147–163.
- Stefaniak Janusz, *Postawy duchowieństwa katolickiego wobec systemu komunistycznego w województwie gdańskim w latach 1948–1956. Zarys problemu*, „Studia Pelplińskie”, 2017, s. 373–389.
- Sychowicz Krzysztof, *Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w województwie białostockim w latach 1944–1975*, Białystok 2013.
- Śmierchowski-Wachocz Dariusz, *Zielonogórska Służba Bezpieczeństwa wobec Kościoła gorzowskiego w latach 1971–1990*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archivalny”, 16 (2009), s. 173–209.
- Talarek Kazimierz, *Diecezja tarnowska w latach 1945–1970: problemy personalno-organizacyjne*, Tarnów 2012.
- Tylec Piotr, *Spór o obsadę personalną parafii Kraśnik i Janów Lubelski w okresie stalinowskim*, „Studia Sandomierskie”, 20 (2013), 1, s. 181–196.
- Urząd do spraw Wyznań – struktury, działalność, ludzie. Tom 1: Struktury wojewódzkie i wybrane aspekty działalności*, red. Rafał Łatka, Warszawa 2020.
- Włodarczyk Edyta, *Wpływ aparatu państwowego na obsadę stanowisk kościelnych w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w latach 1945–1964*, [w:] *Zgromadzenia stanowe i organy przedstawicielskie w dziejach. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Marianowi Józefowi Ptakowi*, red. Józef Koredczuk, Paweł Wiązek, Wrocław 2020 s. 433–447.
- Wrona Janusz, *Postawy adaptacyjne duchowieństwa wobec władzy w okresie PRL*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis – Studia Politologica”, 9 (2013), s. 46–55.
- Żaryn Jan, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce w latach 1944–1989*, Warszawa 2003.
- Żaryn Jan, *Kościół a władza w Polsce 1945–1950*, Warszawa 1997.
- Żurek Robert, *Kościół rzymskokatolicki w Polsce wobec Ziem Zachodnich i Północnych 1945–1948*, Szczecin–Warszawa–Wrocław 2015.

O AUTORZE

Robert Klementowski, ur. 1971, doktor habilitowany nauk historycznych, doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa i literaturoznawstwa, profesor nadzwyczajny na Uniwersytecie Wrocławskim (Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej). Autor ponad 130 publikacji z zakresu historii politycznej i gospodarczej XX w., antropologii pamięci, historii literatury, w tym monografii: *Modelowe boksowanie ze światem. Polska literatura fantastyczna na przełomie lat 70. i 80.* (Toruń 2003), *W cieniu sudeckiego uranu. Kopalnictwo uranu w Polsce w latach 1948–1973* (Wrocław 2010), *Zgorzelecka bezpieka 1945–1990* (Wrocław 2014), *Służba Bezpieczeństwa w Bolesławcu* (Bolesławiec–Wrocław 2017). Adres e-mail: robert.klementowski@uwr.edu.pl

